

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นหัวข้อและรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. การจัดการศึกษาของเมืองพัทยา
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความสุข
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่มีความสุข
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับตัวบ่งชี้และการพัฒนาตัวบ่งชี้
6. การวิเคราะห์องค์ประกอบ
7. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
8. การแจกแจงปกติ (Normal Distribution)
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถบริหารภารกิจตามอำนาจหน้าที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอำนาจหน้าที่ ที่ท้องถิ่นต้องจัดบริการแก่ประชาชน คือ การจัดการศึกษา โดยมีแนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ (จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, 2547, หน้า 12)

วิสัยทัศน์การจัดการศึกษาท้องถิ่น พ.ศ. 2545-2559

จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพคนในท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิต ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมและประเทศชาติ ตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

ภารกิจจัดการศึกษาท้องถิ่น

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย

เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาเต็มตามศักยภาพ และมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและวางรากฐานชีวิตการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน รวมทั้งให้สามารถค้นพบความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของตนเองด้านวิชาการ วิชาชีพ ความสามารถในการประกอบอาชีพ และทักษะทางสังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้คุณธรรมและมีความสำนึกในความเป็นไทย

3. การจัดบริการให้ความรู้ด้านอาชีพ

เป็นการจัดบริการและหรือส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชน รวมทั้งการรวบรวมกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

4. การจัดการส่งเสริมกีฬา นันทนาการและกิจกรรมเด็กเยาวชน

เป็นการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็กและเยาวชนแก่เด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไปอย่างหลากหลาย

5. การดำเนินงานด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นการดำเนินงานด้านกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นเอกลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของท้องถิ่น

1. เพื่อให้เด็กปฐมวัย ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. เพื่อให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน ในเขตความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการบริการศึกษาขั้นพื้นฐานครบตามหลักสูตรอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

3. เพื่อพัฒนาการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์เป็นไปตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด และตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยมุ่งพัฒนาให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านปัญญา จิตใจ

ร่างกาย สังคม ระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม ซึ่งเน้นวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. เพื่อให้การจัดการศึกษาของท้องถิ่น ดำเนินการตามความต้องการและคำนึงถึงการมีส่วนร่วมการสนับสนุนของบุคคล ครอบครัว ชุมชน เอกชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และประชาชนในท้องถิ่น ในการจัดการศึกษาทุกระดับ ตามศักยภาพและความสามารถของท้องถิ่น

5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กเยาวชน และประชาชนในท้องถิ่น ได้ออกกำลังกายและฝึกฝนกีฬา ร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมพัฒนาเยาวชน เพื่อพัฒนาให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ และสังคม โดยมีความตระหนักในคุณค่าของการกีฬา นันทนาการ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เด็ก เยาวชน ไปในแนวทางที่ถูกต้องใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

6. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการสร้างและพัฒนาอาชีพเพื่อคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ขาดโอกาสผู้พิการทุพพลภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริม สนับสนุนการประกอบอาชีพ ให้มีงานทำไม่เป็นภาระแก่สังคม

7. เพื่อบำรุงการศาสนาและอนุรักษ์ บำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย

กรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาท้องถิ่น

ปัจจุบันแนวคิดของการกระจายอำนาจในการบริหารรัฐกิจของรัฐบาลกลาง จะต้องมุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการมากขึ้น ส่วนกลางเป็นเพียงผู้กำหนดนโยบายภาพรวมเป็นสำคัญ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาของชาติ ทั้งนี้ ได้มีกฎหมายกำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นด้วยกันหลายฉบับ ดังจะสรุปในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้ดังนี้ (จินดาทัศนีย์ วัฒนสินธุ์, 2547, หน้า 17)

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและการจัดการศึกษา ในส่วนที่ 8 สิทธิเสรีภาพในการศึกษา

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปะวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาท้องถิ่น ดังนี้ (จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, 2547, หน้า 18)

มาตรา 41 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น

มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีหน้าที่ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบายได้มาตรฐานการศึกษารวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาใช้จัดการศึกษา ดังนี้

(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

3. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

มาตรา 16 ให้เทศบาลเมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

- (6) การส่งเสริม การฝึกและการประกอบอาชีพ
- (9) การจัดการศึกษา
- (10) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชราและผู้ด้อยโอกาส
- (11) การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

- (14) การส่งเสริมกีฬา

มาตรา 23 เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล อาจมีรายได้จากภาษีอากรค่าธรรมเนียมและเงินรายได้ ดังต่อไปนี้

- (9) ภาษีเพื่อการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

มาตรา 28 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมีรายรับ ดังต่อไปนี้

- (6) เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

มาตรา 30 แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการ ดังนี้

(1) ให้การดำเนินการถ่ายโอนภารกิจทำให้บริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ดังนี้

(ก) ภารกิจที่เป็นการดำเนินการซ้ำซ้อนระหว่างรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภารกิจที่รัฐจัดให้บริการในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การดำเนินการเสร็จสิ้นภายในสี่ปี

(4) กำหนดการจัดสรรภาษีและอากรเงินอุดหนุนและรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (ตามระยะเวลาที่กำหนด)

(5) การจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบริการสาธารณะในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้รัฐจัดสรรอุดหนุนให้เป็นไปตามความจำเป็นและความต้องการของท้องถิ่น

4. พระราชบัญญัติเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 (จินดาทัศนีย์ วัฒนสินธุ์, 2547, หน้า 24) เทศบาลตำบล

มาตรา 50 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(6) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม

(7) หน้าที่อื่น ๆ ซึ่งมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของ

เทศบาล

เทศบาลเมือง

มาตรา 53 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเทศบาลเมืองมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(1) กิจการตามระบุในมาตรา 50

มาตรา 54 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลเมืองอาจทำกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(3) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร

(8) จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา

(9) ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการศึกษาและพลศึกษา

เทศบาลนคร

มาตรา 56 ภายใต้การบังคับแห่งกฎหมายเทศบาลนครมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(1) กิจการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 53 และมาตรา 54

5. มติคณะรัฐมนตรี 4 กันยายน พ.ศ. 2533

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบการขยายการศึกษาในโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา ดังนี้
(จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, 2547, หน้า 26)

1. ขยายการศึกษาภาคบังคับเพิ่ม 3 ปี ในโรงเรียนเทศบาลและเมืองพัทยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เป็นโครงการนำร่อง

2. ให้กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนเทศบาลและเมืองพัทยา

3. ให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการขยายการศึกษาในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา

6. มติคณะรัฐมนตรี 16 มีนาคม พ.ศ. 2542

คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ สาระสำคัญของนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเสนอในมาตรการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ดังนี้

มาตรการที่ 3 รัฐสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามที่กำหนดไว้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 และมาตรา 289

มาตรการที่ 4 กำหนดบทบาทของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

ทั้งนี้ สำนักงานประมามีความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี โดยให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจัดทำยุทธศาสตร์ย่อยการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาของท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และเอกชน

การดำเนินงานจัดการศึกษาท้องถิ่น

เนื่องจากนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ. 2545-2559) เป็นการจัดทำภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ พ.ร.บ. เฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท เพื่อให้ครอบคลุมภารกิจทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงสามารถนำนโยบายที่เหมาะสมกับศักยภาพความต้องการและความพร้อมไปปฏิบัติได้ โดยกระทรวงมหาดไทยได้เสนอแนะยุทธศาสตร์การนำแผนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้ (จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, 2547, หน้า 35)

1. แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษา

เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อมและศักยภาพ เมื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ร.บ. การศึกษาฯ และ พ.ร.บ. กำหนดแผนฯ ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

1.1 การดำเนินการจัดการศึกษาเอง โดยดำเนินการได้ 2 กรณี คือ

1.1.1 ดำเนินการจัดตั้งสถานศึกษาเองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1.2 ดำเนินการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาที่รัฐบาลจะถ่ายโอนภารกิจการศึกษาของรัฐให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารการจัดการศึกษา

สำหรับการดำเนินการทั้ง 2 กรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องผ่านการประเมินความพร้อมที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ต้องดำเนินการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

1.2 การดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษา ทรัพย์สินอื่น ๆ รวมทั้งการเสนอแนะ และร่วมพัฒนาการศึกษา

2. การพิจารณาความพร้อมในการจัดการศึกษา

พิจารณาจากลักษณะและการแบ่งกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

2.1 ลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาอยู่แล้ว ดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ตามความต้องการของประชาชน

2.1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่ได้จัดการศึกษา ดำเนินการจัดบริการทางการศึกษาแก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติกำหนดและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเหมาะสม ความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น

ทั้งนี้ ภายใต้การประเมินความพร้อมตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดเป็นกฎกระทรวง

2.2 การแบ่งกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการกำหนดกรอบภารกิจการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

2.2.1 กลุ่มความพร้อมสูง ควรดำเนินการกิจ

2.2.1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.1.2 การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.1.3 การส่งเสริมอาชีพ/ การศึกษานอกระบบ

2.2.1.4 กิจกรรมเด็ก เยาวชน การกีฬา นันทนาการ

2.2.1.5 บำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.2 กลุ่มความพร้อมปานกลาง ควรดำเนินการกิจ

2.2.2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา)

2.2.2.2 การส่งเสริมอาชีพ/ การศึกษานอกระบบ

2.2.2.3 กิจกรรมเด็ก เยาวชน การกีฬา นันทนาการ

2.2.2.4 บำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.3 กลุ่มความพร้อมต่ำ ควรดำเนินการกิจ

2.2.3.1 การส่งเสริมอาชีพ/ การศึกษานอกระบบ

2.2.3.2 กิจกรรมเด็ก เยาวชน การกีฬา นันทนาการ

2.2.3.3 บำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.3.4 ร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดการศึกษาพิจารณาจาก

3.1 ความต้องการและข้อคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น

3.2 ความคิดเห็นของสภาท้องถิ่น

3.3 ข้อมูล ข้อเท็จจริง (จำนวน โรงเรียน จำนวนเด็ก สภาพที่ตั้ง ฯลฯ)

3.4 ข้อคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่จะโอน

3.5 ศักยภาพของท้องถิ่น (คน เงิน วัสดุ การจัดการ)

คน ได้แก่ ศักยภาพในการบริหารการศึกษาของนักบริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอัตรากำลังบุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เงิน ได้แก่ รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น จะเพิ่มขึ้นและได้รับอุดหนุนจากรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนได้รับสนับสนุนองค์กรต่าง ๆ

วัสดุ ได้แก่ ความต้องการทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ ที่มี ที่จะรับโอนที่จะให้มี ให้เป็น ให้เกิด ที่จะขอสนับสนุน

การจัดการ ได้แก่ ศักยภาพของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ต่อการจัดการศึกษาและการจัดการ โครงสร้างการบริหารการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การใช้แผนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาระดับความพร้อมและศักยภาพแล้วจะนำแนวนโยบายตามกรอบภารกิจ ซึ่งสอดคล้องกับระดับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และหรือแผนการปฏิบัติการการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักการดำเนินการ ดังนี้

4.1 กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ครอบคลุมภารกิจตามกฎหมาย ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่อย่างทั่วถึง

4.2 ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการตามแผน และร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผน

4.3 ใช้แผนเป็นแนวทางในการบริหารกิจการ และสนองตอบปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

4.4 การกำหนดกิจกรรมโครงการในแผน ต้องมุ่งหลักความเป็นไปได้และประโยชน์สูงสุดที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับ

5. การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง

ใช้สื่อและวิธีการทุกรูปแบบที่จะชี้แจงให้ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรเอกชน ให้รู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือจากทุกฝ่าย

6. การระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกฝ่าย

สร้างความตระหนักในความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมให้แก่กลไกทางสังคมทุกส่วนทั้งกลุ่มประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นทุกรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ตลอดจนความคิดเห็นหรือการติดตามตรวจสอบ เพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ บังเกิดผลเป็นรูปธรรม

7. การเตรียมความพร้อมในการรับผิดชอบจัดการศึกษา

โดยการปรับโครงสร้างการบริหาร กิจกรรม การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ กรอบความคิด และพัฒนาเทคนิคการบริหารจัดการศึกษาให้บุคลากรของท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ตลอดจนจัดระบบนิเทศ ประเมินผลการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิผล

การจัดการศึกษาของเมืองพัทยา

เมืองพัทยา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการปกครองรูปแบบพิเศษ ซึ่งมีบทบาทและหน้าที่หลายประการด้วยกัน และการจัดการศึกษาก็เป็นภารกิจหนึ่งของเมืองพัทยา ซึ่งมีสำนักการศึกษาเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบโดยตรง (สำนักการศึกษาเมืองพัทยา, 2553, หน้า 30-36) และได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแนวนโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งพิจารณาตามสภาพบริบทของเมืองพัทยา ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตความรับผิดชอบของเมืองพัทยาได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
3. เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของเมืองพัทยาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน

4. เพื่อให้การจัดการศึกษาของเมืองพัทยาเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบันองค์กรต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาทุกระดับ

5. เพื่อส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นได้ออกกำลังกายฝึกฝนการกีฬา ร่วมกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมพัฒนาเยาวชนให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

6. เพื่อให้เยาวชน ประชาชนได้ประกอบอาชีพ มีงานทำไม่เป็นภาระแก่สังคม

7. เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนรู้จักทะนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทยและเอกลักษณ์ไทย

วิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์

เมืองพัทยาได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาของชาติ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังนี้

วิสัยทัศน์

บริหารจัดการและส่งเสริมการศึกษาท้องถิ่น ให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพเต็มตามศักยภาพทุกด้าน เพื่อการพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

พันธกิจ

1. สร้างโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
2. จัดการศึกษาอย่างมีระบบ มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน
3. พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและประชาชนเพื่อเพิ่มศักยภาพทุกด้าน

วัตถุประสงค์

1. ประชาชนมีส่วนร่วมและได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง
2. นักเรียนได้รับความรู้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
3. นักเรียน ประชาชน และสังคมมีคุณภาพชีวิต คุณภาพของสังคมดีขึ้น

ประเด็นกลยุทธ์

1. สร้างโอกาสทางการศึกษาและการมีส่วนร่วม
2. จัดระบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน
3. จัดกิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

กลยุทธ์

1. พัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความพร้อมก่อนเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีให้ได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า
3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา
4. บริหารและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของชาติ
5. พัฒนาคู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นนักวิชาชีพชั้นสูง
6. จัดทำและพัฒนาหลักสูตร
7. พัฒนาระบบการเรียนรู
8. ระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
9. ผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
10. ส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็กและเยาวชน
11. ส่งเสริมการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจุบันเมืองพัทยามีโรงเรียนอยู่ในสังกัดจำนวน 11 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเมืองพัทยา 1 (เจริญพิศลยบุตรราษฎร์บำเพ็ญ), โรงเรียนเมืองพัทยา 2 (เจริญราษฎร์อุทิศ), โรงเรียนเมืองพัทยา 3 (วัดสว่างฟ้าพุทธาราม), โรงเรียนเมืองพัทยา 4 (วัดหนองใหญ่), โรงเรียนเมืองพัทยา 5 (บ้านเนินพัทยานเหนือ), โรงเรียนเมืองพัทยา 6 (วัดธรรมสามัคคี), โรงเรียนเมืองพัทยา 7 (บ้านหนองพังแค), โรงเรียนเมืองพัทยา 8 (พัทธยานุกูล), โรงเรียนเมืองพัทยา 9 (วัดโพธิสัมพันธ์), โรงเรียนเมืองพัทยา 10 (บ้านเกาะล้าน) และโรงเรียนเมืองพัทยา 11 (มัธยมสาธิตพัทยา) ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น มีเพียงโรงเรียนเมืองพัทยา 11 แห่งเดียวที่ทำการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความสุข

พระบรมราชาวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ความว่า ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น ความเจริญที่แท้มีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ เพราะอำนวยการประ โยชน์ถึงผู้อื่นและส่วนรวมด้วย (ปริญญา เรื่องทิพย์, 2550, หน้า 7)

ความหมายและแนวคิดที่เกี่ยวกับเรื่องความสุขนั้นมีหลายแนวคิด และมีรูปแบบที่แตกต่าง กันไปหลายแนวทาง ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมาย สนุก คือ ทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน ทำให้เบิกบานใจ เช่น หนังสือนี้อ่านแล้วสนุก ส่วนสนุกสนาน คือ ร่าเริง บันเทิงใจ เพลิดเพลินเจริญใจ

ชร สุนทรายุทธ (2553, หน้า 173) ความสุข หมายถึง ความรู้สึกดี ๆ สนุกสนานกับการมีชีวิต และอยากให้อารมณ์เช่นนั้นตลอดไป

มานิตย์ มานิตย์เจริญ (2543) ให้ความหมายของสนุก คือ เพลิดเพลินใจ ให้ความเบิกบาน ยั่วใจให้ออกเล่นออกดู ออกทำ ส่วนสนุกสนาน คือ ความเพลิดเพลินใจ หรือให้ความเพลิดเพลินใจ

กรมสุขภาพจิต (2544, หน้า 228) ได้ให้ความหมายว่า ความสุข คือ สภาพชีวิตที่เป็นสุข อันเป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้อารมณ์สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป

เสริมศักดิ์ วงศ์กระจ่าง (2548) ได้ให้ความหมายของคำว่า Joy ไว้ 2 แนวทาง คือ Joy เป็นคำนาม แปลว่า ความสุข ความยินดีอย่างยิ่ง หรือความหมายที่ 2 คือ เป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความสุข ส่วนคำว่า “Happy” หรือ “Happiness” นอกจากความหมายข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว ยังมี ความหมายที่เป็นคำแปลเปรียบเทียบในพจนานุกรมอีก ดังนี้

วงศ์ วรรณพิเชษฐ์ (2547) ให้ความหมายของความสุขว่า หมายถึง มีความสุขและความ พอใจ โชคดีและยินดี

สุวิทย์ หิรัญภรณ์ (2548) ให้ความหมายของความสุขไว้ว่า คือ ความสบาย ความสำราญ ปราศจากโรค และให้ความหมาย ของ Happyว่า หมายถึง เป็นสุข ความสุข เบิกบาน และยินดี

วิทยา นาควัชระ (2552, หน้า 16) ได้กำหนดความสุขไว้ 3 ประเภท คือ ความสุขทางกาย หรือสุขกาย อาทิเช่น การออกกำลังกายเป็นประจำ การพูดคุย ๆ กับตัวเองทุกวัน ทำงานหาเงินให้ใช้ เพียงพอ มีความอดทนอดกลั้น ทำงานหรือกิจกรรมที่ตนเองถนัด ความสุขทางใจ หรือสุขใจ อาทิเช่น พัฒนาความรักและความผูกพันกับเพื่อนมนุษย์ คิดและรู้สึกว่าคุณเองมีความสุข มีความสุนทรีย์ และความสุขทางจิตวิญญาณ ผีภสดี สมานธิ สร้างสุขด้วยการให้ ความอ่อนน้อมในใจความอิสระ และไกรฤทธิ บุญเกียรติ (2548, หน้า 40) ได้อธิบายความสุขทางใจมี 5 ประการ คือ ความสุขในการ ทำงาน ความสุขในครอบครัว ความสุขที่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง ความสุขในสังคม และความนับหน้า ถือตา ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2550) กล่าวว่า ความสุขและความทุกข์ เปรียบเสมือนหยินและหยางที่มี อยู่คู่กัน ถ้าเราไม่มีทุกข์เลยจะรู้รสชาติแห่งความสุขได้อย่างไร ความสุขอยู่ที่ใจ โดยให้มุมมองความสุข

ไว้หลากหลาย อาทิเช่น การยอมรับตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข การมีสุขภาพดี ไม่มีทุกข์ ความโกรธ เป็นหนทางแห่งทุกข์ มองให้ไกลเปิดใจให้กว้าง อย่าเป็นหนี้ ให้เวลากับครอบครัว มีความยืดหยุ่น กับชีวิต

กฤษณ์ รัชพร (2551, หน้า 17-18) ได้นำหลักการทางตะวันตกและตะวันออกมาผสมผสาน กับแนวคิดพื้นฐานทางพุทธศาสนา กำหนดกลยุทธ์ 5 ประการ ในการถอดรหัสความสุข เพื่อชี้แนะ เส้นทางสู่ความสำเร็จ คือ S-M-I-L-E

1. S-Self-Awareness ชื่นชมศักยภาพของต่อมสุขใจ ที่ไร้ขีดจำกัดที่ซ่อนเร้นภายในตัวเอง
2. M-Manage Emotion มีอิสระในการบริหารความสุข รู้จักมีอิสระทางอารมณ์ในการ ขยายต่อมความสุขใจ เพื่อเพิ่มอารมณ์บวก และรับมือกับอารมณ์ลบด้วยการหลีกเลี่ยงต่อมความเครียด
3. I-Innovation Inspiration สร้างวิถีแห่งความสุข รู้จักสร้างเส้นทางเดินสู่เป้าหมายอย่าง ไม่ยึดติดบนพื้นฐานของแรงบันดาลใจจากต่อมสุขใจเพื่อสร้างวิถีแห่งความสุขให้เกิดขึ้นในใจอย่าง แท้จริง
4. L-Listen with Head and Heart ฟังเสียงความสุข รู้จักฟังเสียงความสุขด้วยสมองและ หัวใจ อย่างเข้าใจธรรมชาติ
5. E-Enhance Social Happiness ต่อยอดความสุขสู่สังคม รู้จักเปิดกว้างและสร้างสรรค์ อย่างปลอดวางเพื่อยกระดับต่อมสุขใจ และต่อยอดความสุขออกไปสู่ทุกคนในสังคม

ดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness: GNH) การจัดทำตัวชี้วัด ความสุขเกิดขึ้นหลังจากหลาย ๆ ประเทศ พบกับปัญหาในการพัฒนาและเริ่มมองเห็นทางตันและ ความหายนะของการใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ในการกำหนดผลสำเร็จของการพัฒนา ประเทศแรกที่น่าแนวคิดดังกล่าวมาใช้ คือ ประเทศภูฏาน โดยสมเด็จพระราชาธิบดี Jigme Singye Wangchuck กษัตริย์แห่งประเทศภูฏาน ได้แสดงพระราชประสงค์ที่จะให้ภูฏานใช้หลัก “ความสุข มวลรวมประชาชาติ” หรือดัชนีวัดความสุขแห่งชาติ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนา แห่งสหประชาชาติ (UNDP) ที่มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ คือ 1) การส่งเสริมการรักษาระดับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้สม่ำเสมอ โดยพื้นฐานของการแบ่งสรร ทรัพยากรให้เท่าเทียมและยุติธรรม 2) คุ้มครองดูแลทรัพยากรธรรมชาติ 3) ส่งเสริมการพัฒนา ด้าน วัฒนธรรม และ 4) สถาปนาเส้นทางการปกครองประเทศอันดีงาม (พระมหาสุทิตย์ อาภากร และ เชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2553, หน้า 66-67) สามารถจะชี้วัดปัจจัยด้านความสุขเชิงปริมาณผ่านการ เชื่อมโยงกับตัวชี้วัดด้านอื่น ๆ ที่ร่วมกำหนดความสุข โดยเชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของภูฏาน อันประกอบด้วย 1) การพัฒนาเศรษฐกิจ 2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3) การส่งเสริมวัฒนธรรม

(ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และกนกพร นิตยน์ธิพฤทธิ, 2553, หน้า 27) Sander G. Tideman ได้เปรียบเทียบตัวแบบความสุขในการยึดหลักคุณค่าทางจิตใจตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา หนทางสู่ความพ้นทุกข์ หรือมรรค 8 กับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ของ มาสโลว์ องค์ประกอบของ GNH ของประเทศ ภูฏาน และ Levels of Consciousness ของ Richard Barrett ซึ่งเกี่ยวข้องกับลำดับขั้นของค่านิยมเพื่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในองค์กรและชาติ และเคนโป พันต์ชิ ดาชิ และคณะ ได้เสนอกรอบทางเลือกในการเชื่อมโยง GNH กับนโยบายสาธารณะผ่านการประยุกต์มรรค 8 เข้ากับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ของ อับราฮัม ฮาโรลด์ มาสโลว์ เชื่อมโยงกับสิ่งที่สร้างความพึงพอใจ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญของการกำหนดความสุขมวลรวม

ประเวศ วะสี (2542, หน้า 170) ได้สรุปความสุขมวลรวมประชาชาติ ประกอบด้วยความเป็นอยู่ที่ดี 4 ด้าน คือ

1. ความเป็นอยู่ทางกายที่ดี ครอบคลุมถึงสุขภาพกายที่ดี สภาพทางเศรษฐกิจที่พอเพียง ระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์
2. ความเป็นอยู่ที่ดีทางใจ ครอบคลุมถึงความเครียดที่ลดลง ความมีสติสุขภาพใจที่ดี
3. ความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคม ครอบคลุมถึงการพัฒนาทางวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในครอบครัว ชุมชนและความสันติสุขในสังคม
4. ความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตวิญญาณ ครอบคลุมถึงความเห็นใจ ทศนะการมองโลกที่ถูกต้อง ความเห็นแก่ตัวลดลง

กรม สุขภาพจิต (2548) ยังกล่าวไว้อีกว่า คนที่จะมีความสุขต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์และความรู้สึก ทั้งของตนและของผู้อื่น ได้อย่างเหมาะสม หรือเรียกอีกอย่างว่า มีความฉลาดทางอารมณ์นั่นเอง ซึ่งมีแนวความคิดและองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประกอบด้วย
  - 1.1 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง ได้แก่ รู้จักอารมณ์และความต้องการของตนเอง ควบคุมได้ และแสดงออกอย่างเหมาะสม
  - 1.2 ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น ได้แก่ ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่น และแสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม
  - 1.3 ความสามารถในการรับผิดชอบ ได้แก่ รู้จักการให้ รู้จักการรับ รู้จักผิดรู้จักให้อภัย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2. ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหา และแสดงออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ประกอบด้วย

2.1 ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง

2.2 ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา

2.3 ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น

3. ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีความภาคภูมิใจ ในตนเอง พึงพอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ ประกอบด้วย

3.1 มีความภูมิใจในตนเอง หมายถึง ความรู้สึก และเชื่อมั่นในตนเอง มีความนิยม และนับถือตนเอง มองเห็นคุณค่า และความสามารถของตนเอง และมีความภาคภูมิใจในตนเอง โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ

3.2 มีความพึงพอใจในชีวิต หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อสภาพที่เป็นอยู่ และรับรู้ว่าคุณชีวิต นั้นมีความหมาย โดยครอบคลุมไปถึงความสุขในการดำเนินชีวิต มีความตั้งใจ และมีสุขภาพจิตที่ดี มีสังคมที่ดี และมีการแสดงออกที่ชี้ให้เห็นถึงความสุข รู้จักมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน และพึงพอใจ ในสิ่งที่ตนมีอยู่

3.3 มีความสงบทางจิตใจ หรือเรียกอีกอย่างว่า สมานธิ หมายถึง การสำรวจจิตใจให้ แน่วแน่ เพื่อพิจารณาในอารมณ์ใด อารมณ์หนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดปัญญา การพัฒนาความสงบ ทางจิต หรือการกระทำให้เกิดสมานธินั่นเอง ทำได้โดยการฝึกสติ ได้แก่ มีกิจกรรมเสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย และมีความสงบทางจิตใจ

แนวคิดเกี่ยวกับความสุขในด้านศาสนา

พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต (2538) ได้กล่าวถึง ความสุขว่ามี 2 แบบ คือ เป็นความสุข จากภายใน หมายถึง มีความสงบในใจตนเอง หรือมีความสุขจากการรู้เท่าทันเข้าใจความจริงของสิ่ง ทั้งหลาย เป็นความสุขทางปัญญา เนื่องจากเห็นแจ้งความจริง เป็นความโปร่งใส ไม่มีความคิดติดขัด บีบคั้นใจ เป็นความสุขภายในของบุคคล ส่วนความสุขอีกแบบเป็นความสุขที่ได้จากภายนอก

พุทธทาสภิกขุ (2542) ได้กล่าวถึงความสุขว่ามี 3 ระดับ คือ

1. สุข เพราะไม่เบียดเบียน เป็นความสุขค่อนข้างจะเป็นเรื่องสังคม หรือของหมู่คณะ ถ้าไม่เบียดเบียนกันก็จะเป็นสุข หรือไม่เห็นแก่ตัว

2. สุข เพราะอยู่เหนืออำนาจาม หรือเป็นความสุขเพราะอยู่นอกอิเลศที่จะมากระทบ ตัวเรา เป็นความรักหลงใหลในสิ่งต่าง ๆ หรือกำหนดยินดี อารมณ์ที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นกามอย่างหนึ่ง การที่หลงใหลทั้งบุคคล วัตถุก่อให้เกิดความทุกข์ได้ทั้งสิ้น

3. สุข เพราะละตัวตนเสียได้ เพราะถ้าละเรื่องนี่ก็จะไม่ยึดมั่นว่าตัวกู อาจจะไม่เห็นผู้อื่น สิ่งสำคัญที่สุดใน 3 ข้อนี้ คือ ไม่มีตัวของคุณ ถ้าคิดได้เสียแต่แรกก็จะไม่เบียดเบียนใครและก็จะไม่เห็นแก่ตัว

พระไพศาล วิสาโล (2553) กล่าวว่า ความสุขที่เกิดจากการเร้าจิต กระตุ้นใจซึ่งต้องปรนเปรอด้วยผัสสะทั้ง 5 เป็นความสุขที่ไม่จริง ในทางตรงกันข้ามยิ่งปรนเปรอก็ยิ่งทุกข์มาก แต่ความสุขที่เกิดจากความสงบ คือ การหยุดคิดนั้น เมื่อร่างกายนิ่งจิตจดจ่อ ก็จะได้รับความสุขที่เกิดจากสมาธินั้น เป็นความสุขที่ลึกซึ้งกว่า และเหนือกว่า นั่นคือ ความสุขที่เกิดจากปัญญา ที่ช่วยจิต รู้จักปลดปล่อย ความทุกข์ มีสติที่ช่วยให้รู้เท่าทันอารมณ์ต่าง ๆ ที่มาครอบงำ ทั้งความสุขจากสมาธิและปัญญา ต้องมีความสุขจากศีลเป็นตัวรองรับ เมื่อรวมกันแล้วชีวิตก็จะพบกับความสุขที่แท้จริง โดยได้แบ่งมิตินี้เป็น 4 มิตินี้ คือ

1. สุขภาวะทางกาย ได้แก่ การมีสุขภาพดี ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่อดอยากหิวโหย มีปัจจัยสี่พอเพียงกับอัตภาพ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ ปราศจากมลภาวะหรือภัยธรรมชาติ มีการเอาใจใส่ดูแลร่างกาย รวมทั้งบริโภคใช้สอยอย่างถูกต้องเหมาะสม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่อันตรายต่อสุขภาพของตนเอง

2. สุขภาวะทางสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นกลมกลืน ประกอบด้วย ไม่ตรีจิตมิตรภาพ ปราศจากสัมพันธภาพร้ายว้าวาน มีสวัสดิภาพในชีวิต สิทธิเสรีภาพได้รับการคุ้มครอง ปลอดภัยจากการถูกคุกคามหรือเบียดเบียน ในขณะเดียวกันก็ไม่ก่อความเดือดร้อน หรือเบียดเบียนผู้อื่น

3. สุขภาวะทางจิต ได้แก่ การมีจิตใจสดชื่น เบิกบาน ผ่องใส และสงบสุข ไม่ก่อกวน กังวล มีกำลังใจและความมั่นคงภายใน ปราศจากความท้อแท้ หดหู่เศร้า โศกหรือ โกรธเคือง มีเมตตา กรุณา และเข้าถึงจิตใจที่อ่อนโยน สามารถเข้าถึงความสุขที่ประณีตได้

4. สุขภาวะทางปัญญา ได้แก่ การมีความรู้และความคิดที่ถูกต้องดีงาม ช่วยให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้จักคิดหรือพิจารณาด้วยเหตุผล จนสามารถแก้ปัญหาหรือหลุดพ้นจากความทุกข์ ตลอดจนรู้จักการดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญา สามารถเป็นที่พึ่งของตนเองได้

แนวคิดเกี่ยวกับความสุขในด้านปรัชญาและสังคมศาสตร์

แนวของ อริสโตเติล (Aristotle, 1995 อ้างถึงใน ทิพย์วัลย์ สัจจันทร์, 2547) กล่าวว่าไว้ว่า ความสุขเป็นสถานที่ยิ่งพิเศษ มันไม่ได้เป็นเพียงแค่สิ่งสุดท้าย แต่เป็นสิ่งสุดท้ายที่สมบูรณ์แบบการที่มนุษย์พยายามทำสิ่งที่ดีให้กับตนเองนั้นก็เพราะทำเพื่อเกียรติยศ ชื่อเสียง ความปรารถนา เหตุผล หรือเพื่อคุณธรรมและความดีงาม แต่สิ่งเหล่านี้หาเป็นสิ่งที่ดีสุดท้ายไม่เพราะจริง ๆ แล้ว ทุก ๆ สิ่งที่มีมนุษย์ทำมาทั้งหมด ก็เพื่อความสุขนั้นเอง และเป็นแรงจูงใจสุดท้าย (Final End) ของการกระทำของมนุษย์

เป็นความดีสูงสุด (Highest Good) หรือสิ่งดีสุดท้าย (Final Good) ความสุขเป็นสิ่งที่คนทั่วไปยึดถือร่วมกันว่าเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต มนุษย์ทุกคนต่างทำทุกสิ่งเพื่อความสุขด้วยเหตุผลที่ว่า ความสุขเป็นวิถีสำหรับจุดหมายในตัวของมันเองไม่ได้เป็นวิถีไปสู่สิ่งใดอีกแล้ว ซึ่งก็สอดคล้องกับเพลโต (Plato cited in McGill, 1993 อ้างถึงใน ทิพย์วัลย์ สีจันทร์, 2547) ที่มีความเห็นคล้ายกันที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต คือ ความสุข เราทุกคนจะรู้สึกมีความสุขหากเต็ม ไปด้วยสิ่งดี ๆ ในชีวิต และความสุขเป็นวิถีของจุดมุ่งหมายในตัวของมันเอง นอกจากนี้เพลโต ยังมีความเห็นที่ว่าถึงทุกคนจะทำทุกอย่างเพื่อความสุขแต่การกระทำเพื่อไปสู่ความสุขของแต่ละบุคคลก็มีความแตกต่างกัน บางคนกล่าวว่า สิ่งที่ดีที่เขาต้องการ คือ เงิน บางคนสิ่งที่เขาต้องการ คือ การศึกษาหรือแนวคิดด้านปรัชญา เป็นต้น หนทางที่นำไปสู่ความสุขจึงแตกต่างกัน แต่สิ่งที่สำคัญของความสุข คือ การมีคุณธรรมและความดี หากไม่มีสองสิ่งนี้ย่อมถือว่า ไม่ใช่ความสุขและสิ่งสำคัญของการนำไปสู่คุณธรรม และความดี คือ ปัญญา (Wisdom) และในทำนองเดียวกัน มิลล์ (Mill, 1987 อ้างถึงใน ทิพย์วัลย์ สีจันทร์, 2547) กล่าวไว้คล้ายกันอีกว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ความสุขเกิดขึ้นจากความพอใจและปราศจากความเจ็บปวดทางกายและทางใจ มนุษย์ไม่ต้องการสิ่งใดนอกจากความสุขและการกระทำใด ๆ ต้องเป็นไปเพื่อตอบสนองความสุขเสมอ ดังนั้น การกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดความสุขก็ถือว่าการกระทำนั้น ไม่ดีหรือการกระทำที่ผิด

ชนพรรณ สิทธิสุนทร (2546) กล่าวว่า หนทางการแสวงหาความสุขทางใจแบ่งได้ ดังนี้

1. ความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติชอบ
2. ความสุขที่เกิดจากการมีสุขภาพ และสุขภาพจิตดี
3. ความสุขอันเกิดจากความอบอุ่นในครอบครัวเป็นพื้นฐาน
4. ความสุขอันเกิดจากได้ทำในสิ่งที่ชอบ การเรียนรู้สิ่งใหม่ มีงานอดิเรก
5. ความสุขอันเกิดจากความสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เป็นภาระของผู้อื่น
6. ความสุขอันเกิดจากความมีหัวใจเป็นเด็ก มีอารมณ์ขัน กระตือรือร้น
7. ความสุขอันเกิดจากการมองโลกในแง่ดี
8. ความสุขอันเกิดจากความสามารถทะลุมอง โลก โกรธ หลง

พระบรมราโชวาท (คณะกรรมการการจัดทำหนังสือเฉลิมพระเกียรติ, 2549) ความปีติปลื้มใจนั้นนำไปสู่ความสุข คือ มีความสุขที่ได้ทำอะไรที่ดีที่ชอบ เมื่อมีความสุขในสิ่งที่ดีที่ชอบจิตใจก็ปลอดโปร่ง ผ่องใสเมื่อจิตใจผ่องใส ก็จะเห็นอะไรที่ถูกต้อง เมื่อเห็นอะไรถูกต้องแล้ว ก็เห็นความจริงที่แท้ ความจริงที่แท้มีอย่างเดียว คือ ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง คือ ความสุจริต หมายความว่า การที่ทำอะไรที่เกิดความปีติยินดีนั้น นับว่าเป็นหนทางที่จะทำให้แต่ละคนมีความสุข ความเจริญได้

แนวคิดเกี่ยวกับความสุขในด้านจิตวิทยา

* วิทยากร เชียงกุล (2550) กล่าวว่า มีงานวิจัยหลายประเทศ พบว่า คนที่มีความสุขมีลักษณะร่วมกันดังต่อไปนี้

1. เป็นคนมีความภาคภูมิใจในตัวเองสูง (โดยเฉพาะในประเทศที่มีความนิยมในความเป็นปัจเจกชนสูง)
2. เป็นคนมองโลกในแง่ดี เป็นคนเปิดตัวที่จะคบค้าสมาคมกับคนอื่น และเป็นคนที่มีความอึดอัดที่เข้ากับคนอื่นได้ดี
3. เป็นคนที่มีเพื่อนสนิทหรือมีชีวิตแต่งงานที่น่าพอใจ
4. เป็นคนมีงานและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัด ความชอบของเขา
5. มีศรัทธาในศาสนาหรือปรัชญาชีวิตที่มีความหมาย
6. เป็นคนออกกำลังกายประจำ และนอนหลับดี

อย่างไรก็ตามคนที่มีความสุขหรือไม่ นั่น ไม่ค่อยเกี่ยวข้องกับปัจจัยเหล่านี้ คือ อายุ เพศ ระดับการศึกษา ส่วนการมีงานที่น่าพอใจทำ และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เรามีความสุข แต่ที่อยู่ในขอบเขตหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ นักจิตวิทยาหลายคนเชื่อว่ากรรมพันธุ์หรือยีนส์ น่าจะมีส่วนกำหนดว่าใครจะมีความสุขมากน้อยแค่ไหน อย่างไรก็ตาม นักจิตวิทยายังยืนยันว่าความสุขของคนเรานั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เราสามารถสร้างขึ้นมาได้ เช่น ทำดีต่อชีวิต และการใช้ชีวิตของเรา

มิลเลอร์ (Miller, 1986 อ้างถึงใน เรณา พงษ์เรืองพันธุ์ และประสิทธิ์ พงษ์เรืองพันธุ์, 2540) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ผู้ที่มีชีวิตอยู่อย่างสุขสมบูรณ์ และเข้มแข็ง ต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. มองโลกในแง่ดี และมีความพึงพอใจในชีวิต
2. มีความรัก คือ พร้อมที่จะให้ความรัก และรับความรักจากผู้อื่น
3. มีความศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้องและแน่นอน
4. มีอารมณ์ขัน
5. มีความยึดมั่นในตนเองในทางที่เหมาะสม
6. ให้อำนาจแก่ตนเอง
7. มีการจัดการกับความเครียด
8. มีความสัมพันธ์กับสังคม

องค์ประกอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ควรเป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขันอยู่เป็นนิจ สามารถหยิบยื่นความรักให้แก่ผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความรักจากบุคคลรอบข้าง เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองพอเหมาะ มองสิ่งที่เกิดด้วยความจริง ยอมรับความสามารถของตน ที่จะเผชิญกับ

สิ่งต่าง ๆ เมื่อต้องประสบกับปัญหา สามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี ตลอดจนรู้สึกยินดีกับการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น และสังคม ซึ่งจากคุณลักษณะเหล่านี้ จะช่วยให้บุคคลมีพลังชีวิตที่จะต่อสู้กับสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ และนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตได้

วราภรณ์ ตระกูลสถิตย์ (2544) กล่าวว่า ความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดที่ทุกคนปรารถนา เป็นเรื่องของสิ่งที่เป็นนามธรรม ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนแน่นอนตายตัว เป็นความรู้สึกของบุคคลที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ความสุขของคนหนึ่งอาจจะไม่ใช่ความสุขของอีกคนหนึ่ง ความสุขของคนส่วนใหญ่ อาจไม่ใช่ความสุขของใครบางคน ความสุขของแต่ละบุคคลมีความเหมือนกันคือ ความพอใจ ความสนใจ สมปรารถนา ไม่มีใครในโลกนี้จะพบแต่ความสุข ความสมหวังตลอดชีวิต ความสุขที่แท้จริงอยู่ที่ตัวเราเอง ตัวเราเป็นผู้กำหนดความสุขหรือความทุกข์ได้ ซึ่งบุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดี จะมีความสุขในการดำรงชีวิตมากกว่าคนที่ปรับตัวได้ไม่ดี หรือไม่สามารปรับตัวได้ ลักษณะของคนที่ปรับตัวได้ดี จะมีลักษณะ ดังนี้

1. รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้โดยปราศจากอคติ
2. ยอมรับในสิ่งที่ตนเองเป็น กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความพอใจในตนเอง
3. ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. มองโลกในแง่ดี มีความคิดทางบวกมากกว่าความคิดด้านลบ
5. มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ตกอยู่ใต้ความกดดันหรือสถานการณ์อื่นใด
6. รู้จักควบคุมอารมณ์และรู้จักจัดการกับอารมณ์อย่างเหมาะสมหรือเรียกว่ามี

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient)

7. สามารถเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ได้ด้วยความมีสติและใช้ปัญญา
  8. มักจะประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนตัว การงานและอาชีพมากกว่า
- แนวทางการปรับตัวอย่างมีความสุขสามารถกระทำได้โดย

1. รู้สึกพึงพอใจในตนเองโดยยึดหลักที่ว่าจงพอใจในสิ่งที่มีและทำในสิ่งที่มีอยู่ให้ดีที่สุดเท่าที่เราพอทำได้ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนไม่สามารถเลือกเกิดได้เพราะถ้าหากเลือกได้ ทุกคนคงอยากเกิดมาเป็นคนรวย สวย หล่อ ดียิ่งสุด เพียบพร้อมไปด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติ และด้วยเหตุที่ว่าเราทุกคนไม่สามารถเลือกเกิดได้ แต่เราเลือกที่จะเป็นไปได้ สิ่งที่เราเลือกเป็น คือ การเลือกที่จะเป็นคนดี เพราะการเป็นคนดีจะทำให้เป็นคนที่น่ารัก น่าคบหา ใคร ๆ ก็รัก ใคร ๆ ก็ชอบ ผลที่ตามมาก็คือ เราจะมีความสุข

2. รู้จักปล่อยวาง คิดให้ได้ว่าจะอะไรมันจะเกิดมันก็ยอมเกิด อะไรมันจะเป็นก็มันก็เป็น ที่เรียกว่า Lets it be... Lets it be การปล่อยวางแตกต่างจากการเพิกเฉย เพราะการเพิกเฉย คือ การละเลยไม่ใส่ใจ ไม่สนใจ แต่การปล่อยวาง คือ การปรับใจ ปรับความคิด ปรับความรู้สึกต่อสิ่งที่มนุษย์เผชิญอย่างมีสติที่มั่นคงไม่พุ่มพวย ไม่วู่วาม ยอมรับสิ่งหรือผลที่เลวร้ายที่เราเผชิญโดยไม่อาจแก้ไขได้นั้นคือ ต้องรู้จักการทำใจ

3. ยอมรับความเป็นจริงแม้ว่าบางครั้งความจริงซึ่งเราเผชิญนั้น จะก่อให้เกิดความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน พยายามคิดในแง่ดี มองหาประโยชน์จากสถานการณ์เลวร้าย คิดเสียว่านี่คือ สิ่งที่ดีที่สุด ความอดทน ความเข้มแข็งของเรา คนที่เข้มแข็งอดทนเท่านั้นจะฟันฝ่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตเราได้ คนที่ยอมรับความจริงต่าง ๆ ของชีวิตได้ จะเป็นผู้มีความทุกข์น้อยและทุกข์อยู่ไม่นาน เมื่อทำใจยอมรับได้ เราก็จะมีความสุข

4. จงเป็นผู้ที่มีความหวังและกำลังใจ คนที่ท้อแท้สิ้นหวัง หดหู่ คือ ผู้ที่ขาดความหวัง หหมดสิ้นกำลังใจ สิ่งที่จะตามมา คือ ความรู้สึกไม่มีคุณค่า ไม่อยากมีชีวิตอยู่ เมื่อมีปัญหาควรตั้งสติและมองหาความช่วยเหลือ อย่าวู่วาม และพยายามสร้างความหวังและกำลังใจให้ตนเองอยู่เสมอ

5. มองโลกในแง่ดี การจะมองโลกในแง่ดีได้จะต้องเข้าใจสัจธรรม และความเป็นจริงของชีวิต เข้าใจผู้อื่นรวมทั้งเข้าใจในสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตนเอง ค้นหาเหตุผลมาอธิบายประสบการณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดี และมีความสุข

6. ต้องยอมรับว่าคนเรานั้นแตกต่างกัน ดังนั้น ไม่ควรคาดคิด คาดหวัง จะให้ใครเป็นอย่างที่เราต้องการ เราคือเรา เขาคือเขา ซึ่งทั้งเราและเขามีความแตกต่างกันมากมาย ทั้งในเรื่องของความคิด ความเป็นอยู่ การเลี้ยงดู การศึกษา ค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ ส่งผลให้มนุษย์แต่ละคนมีพฤติกรรม และการแสดงออกที่แตกต่างกัน

7. ดูแลตนเองให้ดีทั้งร่างกายและจิตใจเพราะทั้งร่างกายและจิตใจ มีความสัมพันธ์กันสูง เพราะถ้ามีร่างกายแข็งแรง จิตใจก็ย่อมแข็งแรงด้วย และด้วยจิตใจที่ดีสามารถทำให้ร่างกายสดชื่นและแข็งแรง

แนวคิดเกี่ยวกับความสุขในการทำงาน

แฮคแมน และ โอลด์แฮม (Hackman & Oldham, 1980) ได้เสนอว่าพื้นฐานภาวะทางจิต 3 ประการ ที่มีผลต่อแรงจูงใจและความสุขในการทำงาน คือ 1) งานมีความหมายและความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติ 2) การได้รับผิชอบในงานที่ทำ คือ ระดับของความรู้สึกของคนที่ได้มีโอกาสรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของเรื่องที่เขาได้เป็นผู้ทำด้วยตนเองจนบรรลุผลสำเร็จ 3) การมีโอกาสรู้ถึงผลงาน คือ ระดับความมากน้อยของ โอกาสที่บุคคลนั้น ๆ ได้ทำงาน และสามารถรับรู้ว่างานที่ทำนั้นมีประสิทธิภาพ

หรือผลงานเป็นที่น่าพึงพอใจ ซึ่งปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการทำงาน เป็นความรู้สึกร่วมของบุคคล ที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลตอบแทน ผลที่เป็นความสุข ความพึงพอใจจะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจ ซึ่งจะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน รวมทั้งส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร และความสำเร็จขององค์กรขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการทำงานของคนในองค์กรและส่งผลกระทบต่อองค์กรที่ผู้ปฏิบัติงานทำงานอยู่ หากผู้ปฏิบัติงานมีความสุข มีความพึงพอใจในการทำงานแล้ว ย่อมทำให้เกิดความผูกพันกับงานและองค์กร การปฏิบัติงานก็จะเป็นไปอย่างมุ่งมั่นเต็มใจ ทუმความสามารถในการที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ เกิดเป็นองค์กรที่มีคุณภาพและผลผลิตเป็นที่ต้องการของสังคม โดยรวม (บพิตร อิศระ, 2550) ความสุขทำให้เกิดความสำเร็จเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย อารมณ์ที่มีความสุขเป็นการตอบสนองต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมที่ดี อารมณ์ที่มีความสุขเกิดจากการที่บุคคลรับรู้และประเมินปฏิสัมพันธ์นั้น ๆ ลาซารัส (Lazarus, 1991 cited in Franken, 2002) มีงานวิจัยเชื่อว่า คนที่มีความสุขกับการทำงานย่อมทำงานได้อย่างสร้างสรรค์กว่าคนที่ไม่พอใจทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านเชื่อว่า ความพึงพอใจในงานกับประสิทธิภาพในการทำงานมีความสัมพันธ์ลักษณะตรงข้ามกับคนที่เข้าใจกัน นั่นคือ แทนที่ความสุขในการทำงานจะทำให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน แต่ความสำเร็จในงานต่างหากที่ทำให้คนทำงานรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ และมีความสุข แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความพอใจและการทำงานได้ดีอาจมีผลซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การศึกษาหลายชิ้นยืนยันว่าคนที่ไม่มีความสุขกับการทำงานมักขาดงานบ่อย และเปลี่ยนงานบ่อยกว่าคนที่พอใจกับงาน (รีดเดอร์ ไรเจสท์, 2543)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ [สสส.] (2552) ได้สร้างรูปแบบของ Happy Workplace ขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือการสร้างความสุขในชีวิตของคนทำงาน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบทั้งสิ้น 8 ประการ ดังนี้

1. สุขภาพกาย (Happy Body) หรือสุขภาพดี คือ สุขภาพที่เกิดจากการมีสุขภาพที่ดี แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรู้จักใช้ชีวิตเป็น สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่
2. ใจงาม (Happy Heart) ความมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและกันในองค์กรเป็นสิ่งที่สำคัญ เชื่อว่าไม่มีใครอยู่ได้คนเดียวในโลกนี้ เราต้องรู้จักการแบ่งปัน และต้องรู้สึกว่ามีคนอื่นที่มีความสุขใจเกิดขึ้น

3. ทางสายกลาง (Happy Relax) หรือผ่อนคลายเป็น ต้องรู้จักการผ่อนคลาย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหรือการใช้ชีวิตต้องนำทางสายกลางมาใช้ ต้องรู้จักปล่อยวางบ้าง เพราะจริงจังแต่ไม่ไหวต้องมีคำว่า “หยุด” เพื่อจะมีสติแล้วคิดเดินต่อไป

4. พัฒนาสมอง (Happy Brain) ความสุขจากการได้เรียนรู้ พัฒนาสมองตัวเองจากแหล่งต่าง ๆ นำไปสู่ความเป็นมืออาชีพและความก้าวหน้าในการทำงาน คนเราเรียนเพื่อรู้มีปัญญาก้าวหน้าในชีวิต เป็นสิ่งสำคัญ อนาคตก้าวหน้า เงินทอง เกียรติยศ ชื่อเสียง ความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์มันก็เกิดจากการเรียนรู้พัฒนาตนเอง

5. ทางสงบ (Happy Soul) ความศรัทธาศาสนาและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต ความสุขของคนทำงานเกิดได้จากธรรมะ จริยธรรม ความซื่อสัตย์ เป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ทุกคนที่องค์กรต้องสร้าง องค์กรใดไม่ปลูกฝังความศรัทธา ศาสนา และศีลธรรม ให้เกิดในองค์กร อย่าหวังว่าคนในองค์กรจะซื่อสัตย์ จงรักภักดีและมีน้ำหนึ่งใจเดียว พร้อมทั้งจะช่วยเหลือองค์กรยามที่องค์กรตกอับ คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญของทุกองค์กร

6. ปลอดภัย (Happy Money) มีเงินรู้จักเก็บ รู้จักใช้ ไม่เป็นหนี้ ถ้าเชื่อว่าความสุขด้วยเงินไม่มีวันพอหรอก เงินสำคัญแต่ไม่ใช่สำคัญที่สุด เพราะบางครั้งเงิน ไม่สามารถตอบสนองความสุขให้คนได้จริง ๆ แล้วความสุขไม่ได้อยู่ที่ไหนหากคนรู้จักพอ หนี้ของมนุษย์ที่สำคัญมีอยู่ 2 อย่างคือ หนี้ที่ควรมี กับหนี้ที่ไม่ควรมี หนี้ที่ควรมี หนี้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) รวมถึงหนี้ความรู้ หนี้ที่ไม่ควรมี หมายถึง หนี้ที่เกิดจากความฟุ้งเฟ้อฟุ้งเฟ้ออยากมีอยากเด่นตามคนอื่น ทั้ง ๆ ที่อาจจะไม่มีความจำเป็น

7. สร้างความสุขจากการมีครอบครัวที่ดี (Happy Family) ครอบครัวที่เข้มแข็งย่อมเป็นครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง ความสุขที่ให้กับคนในครอบครัว ไม่ว่าจะป่ พ่อ เป็นแม่ ญาติผู้ใหญ่ ภรรยา หรือหลาน คือ การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้ครอบครัว

8. ความสุขที่เกิดจากสังคม (Happy Society) สังคมดีจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความรักความสามัคคีเอื้อเฟื้อ ต่อคนในชุมชน คนทำงาน ที่พักอาศัย

ความสุขทั้ง 8 สร้างได้ เพื่อให้เกิดความสุขที่ใหญ่ที่สุด คือ การสร้างความสุขในที่ทำงาน เมื่อสร้างความสุขที่ทุกคนจะได้อะไรจากการทำงาน คือ ความสุขจากการดำรงชีวิตที่เหมาะสม มีผลงานที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพ ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี เกิดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นคนที่มีคุณค่าต่อองค์กร มีความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานและผู้บริหารที่ดีขึ้น มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต นำไปเผยแพร่ต่อครอบครัว ชุมชน และแรงงานที่มีคุณค่าของประเทศ (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2552)

ธร สุนทรายุทธ (2553, หน้า 174) กล่าวว่า ความสุขมีความสำคัญเพราะเป็นปัจจัยและแรงคล้อยที่สำคัญที่สุดในการมีชีวิตอยู่ พร้อมกับทำให้มีสุขภาพดีและมีชีวิตที่ยืนยาว สำหรับปัจจัยที่มีต่อความสุขนั้น แบ่งออกเป็น 7 ปัจจัย

1. ความสุขกับฐานะทางเศรษฐกิจ เงินมีความสำคัญต่อความสุข ความอยากของมนุษย์มักจะเพิ่มขึ้นอย่างไม่สิ้นสุด เงินเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะคนที่มีฐานะยากจน เพราะจำนวนเงินที่เท่ากัน จะมีผลต่อคนรวยและคนจนไม่เท่ากัน

2. ความสุขกับสุขภาพ สุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสุขของมนุษย์ มีความอดทนต่อความเจ็บปวดและการป่วยทางจิตได้น้อยกว่าการเจ็บป่วยทางร่างกาย นั่นคือ ปัญหาสุขภาพทางกายและปัญหาทางจิตต้องมีผลกระทบต่อความสุข

3. ความสุขกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว จากการศึกษาในประเทศเยอรมัน พบว่าคนที่แต่งงานมีความสุขมากกว่าคนโสด โดยระดับความสุขของผู้แต่งงานจะเริ่มขึ้นตั้งแต่ 2-3 ปีก่อนการแต่งงาน หลังจากนั้นระดับความสุขจะเริ่มลดลง แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมากกว่าก่อนแต่งงาน 4 ปี นั่นหมายความว่า การแต่งงานทำให้เกิดประโยชน์หลายประการแก่คู่สมรส เช่น รู้สึกว่ามีคนรักที่ทำให้ระดับฮอร์โมนมีความสมดุลมากขึ้น ความสะดวกสบายต่าง ๆ อาจเพิ่มขึ้นเพราะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีทรัพย์สินมากขึ้น และประการสำคัญ มีความสุขจากการมีเพศสัมพันธ์ที่คิดว่าทั้งในด้านจำนวนครั้งที่ทำมากกว่า และระดับความพึงพอใจของแต่ละครั้งก็สูง สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการมีความสุข

4. ความสุขกับงาน โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ชอบทำงานเนื่องจากการทำงานนำมาซึ่งรายได้ นำมาซึ่งมิตรภาพและความสำเร็จ การเป็นที่ยอมรับจากสังคม การออกจากงานจะเป็นหายนะของชีวิตมนุษย์ เพราะผู้ดองงาน จะรู้สึกเหมือนถูกปฏิเสธจากสังคมส่งผลให้เขาสูญเสียความนับถือตนเอง (Self Respect) และความสุขน้อยลง

5. ความสุขกับเพื่อนและสังคมนอกบ้าน เพื่อนที่สนิทสนมและสังคมที่ดีจะทำให้คนมีความสุข ตัวชี้วัดคุณภาพเพื่อนและสังคมตัวหนึ่ง ได้แก่ ความรู้สึกไว้นั่นคือใจของคนในสังคม จากการสำรวจความสุขกับเพื่อนและสังคมนอกบ้านต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่า ประเทศที่มีการย้ายถิ่นฐานบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความรู้สึกเชื่อใจกันน้อย เช่น ประเทศบราซิล ดังนั้น เพื่อนและสังคมนอกบ้านจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสุขของมนุษย์

6. ความสุขกับความมีอิสรภาพส่วนบุคคล ความมีอิสรภาพส่วนบุคคล เป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสุข ซึ่งขึ้นอยู่กับประเทศ รัฐบาลและการปกครองประเทศนั้น ๆ โดยประเทศที่มีการ

เดินขบวน การจลาจลบ่อย ๆ ทำให้ความสุขของประเทศลดลง ประเทศที่มีการปกครองระบอบคอมมิวนิสต์ มีความสุขน้อยกว่าประเทศที่เป็นประชาธิปไตย

7. ความสุขกับค่านิยมส่วนบุคคล ค่านิยมส่วนบุคคล (Personal Values) หรือมีปรัชญาแนวความคิดใช้ชีวิต ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของแต่ละบุคคลที่จะมีความสุขกับการดำรงตนในสังคม ประเทศที่มีอิสระทางความคิด เช่น ในเรื่องศาสนา ประชาชนจะมีความสุขมากกว่าการถูกบังคับ

สรุปว่า ความสุข หมายถึง ความพึงพอใจ และความสนุก ที่กล่าวมา จึงพอสรุปได้ว่าความสุขนั้น มีคำที่ใช้สื่อความหมายได้หลายคำ เช่น ความสุข ความพึงพอใจ และความสนุกสนาน ซึ่งในแต่ละคำที่ใช้เรียก ก็จะมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่จากการทบทวน พบว่า จะมีส่วนที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งในบางครั้งก็มีการใช้หรือให้ความหมายแทนกันก็มี ซึ่งความพึงพอใจ จะเป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้น ในลักษณะที่ต้องมีสิ่งที่มีมากระทำหรือมีผลกระทบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในอารมณ์ของบุคคล เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่มีความสุข ส่วนความสนุกสนาน ส่วนมากจะเป็นลักษณะของอารมณ์ที่เกิดขึ้น ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งมีลักษณะที่ไม่คงที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ส่วนความสุข จะเป็นลักษณะของอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกทางพฤติกรรมค่อนข้างคงทน ยาวนานกว่า และเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการสำหรับการในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า “Happiness” แทนความหมายของความสุข ในเนื้อหาของงานวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ความหมายของการเรียนรู้

ในการดำรงชีวิตในปัจจุบันมนุษย์ต้องการเอาตัวรอดและต้องการอยู่อย่างมีความสุขตามสภาพแวดล้อมของตน มนุษย์จึงต้องอาศัยปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคม และส่วนหนึ่งของการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมนั้น ก็คือ การเรียนรู้ ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเท่านั้น แต่การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทุกสภาพและทุกขณะ ตั้งแต่เกิด โดยเริ่มจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้ คือ

วูล์ฟอล์ก (Woolfolk, 2001) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้อย่างกว้าง ๆ ไว้ว่าการเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งและประสบการณ์นี้เป็นต้นเหตุอันสำคัญที่ทำให้ความรู้และพฤติกรรมของบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร โดยที่การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เพื่อสิ่งที่ดีกว่าหรือเลวลงก็ได้ การที่จะจัดว่าเรื่องใดเป็นการเรียนรู้

ให้สังเกตว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากการได้รับประสบการณ์ โดยที่บุคคลได้มีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการที่มีพัฒนาการและวุฒิภาวะ

คลีน (Klein, 1996) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ใหม่ การเรียนรู้แต่ละเรื่องเกิดจากแรงจูงใจ เช่น ความหิวทำให้คนต้องกินอาหาร จะกินอาหารโดยวิธีการใดเป็นเรื่องที่จะต้องเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ หรือการฝึกหัดในทำนองเดียวกัน การกลัวความล้มเหลวก็จะเป็นแรงจูงใจทำให้บุคคลต้องเรียนรู้วิธีการที่จะทำให้ตนเองพ้นจากภาวะอันไม่พึงประสงค์

อารี พันธุ์ณี (2544) ได้กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้ว่า “การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ หรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ”

จากแนวความคิดที่นักจิตวิทยาหลายท่านดังกล่าวได้ให้ไว้ จึงอาจสรุปความหมายของการเรียนรู้ได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของบุคคลจากพฤติกรรมเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลจากประสบการณ์หรือการฝึกฝนที่แต่ละคนได้รับ โดยมิใช่ผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ

ความหมายของการเรียนรู้ที่มีความสุข

มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ที่มีความสุข ดังนี้

จรวรรัตน์ ขวัญรัมย์ (2545, หน้า 56) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่มีความสุข เป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับความรู้ โดยที่ตัวนักเรียนเองมีความสุขในการรับความรู้ นั้น ซึ่งวิธีการเรียนรู้อย่างมีความสุขเป็นหน้าที่สำคัญของครูที่จะต้องพิจารณาวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เด็กเข้าใจ ช่วยค้นหาและสรุปหลักการนำไปใช้ วิธีการดังกล่าว คือ หัวใจของการเรียน

จรัส นองมาก (2547, หน้า 6) กล่าวว่า การเรียนอย่างมีความสุข ก็คือ การเรียนที่มีความพอใจ ผู้เรียนเรียนวิชาได้อย่างมีความสุขก็แสดงว่าผู้เรียนมีความพอใจในวิชานั้น คนที่มีความพอใจในวิชาไหนจะต้องมีความรู้สึกรัก หรือชอบวิชานั้น หนังสือตำราเรียนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนรักหรือเกลียดได้ แต่ผู้มีบทบาทสำคัญ คือ ครูผู้สอน ถ้าครูผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจ เห็นว่าบทเรียนนั้นง่าย และมีคุณค่า ผู้เรียนจะรักชอบวิชานั้น และในทางตรงข้าม ถ้าครูผู้สอนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจ ผู้เรียนเห็นว่าเป็นเรื่องยากและไม่มีคุณค่า ผู้เรียนก็จะไม่ชอบวิชานั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ การสอนให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข ก็คือ การสอนที่ทำให้ผู้เรียนชอบเรียนในวิชานั้น ซึ่งการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข จะสามารถทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ตามวัตถุประสงค์

ของการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชานั้น ๆ อย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่เฉพาะแต่จะทำให้ผู้เรียนชอบหรือสนุกสนานเพียงอย่างเดียว

ลักษณะการเรียนรู้อย่างมีความสุข พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2547, หน้า 13) กล่าวไว้ว่า ความสุขกับการศึกษาที่ถูกต้องเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกกันได้ ถ้าไม่สามารถทำให้คนมีความสุข การศึกษาก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยความสุขที่เกิดจากการศึกษา คือ เกิดจากการมีปัญญาเข้าใจคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ และตอบสนองความใฝ่รู้ โดยการศึกษาจะต้องสร้างความใฝ่รู้ให้เกิดขึ้นด้วยการทำให้เห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ถ้าเขารู้ว่าชีวิตต้องการอะไรก็จะเกิดความใฝ่รู้ ความใฝ่รู้ก็จะทำให้เราเกิดความความสุขที่ได้รู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ ทำให้คุณค่าชีวิตดีและเป็นชีวิตที่ดีงาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 67) กล่าวว่า ในส่วนของโรงเรียนที่มีความสุข โรงเรียนดีที่ผู้เรียนอยากเห็น คือ โรงเรียนที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ และปลอดภัย ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ ไม่มีสิ่งเสพติด อาชญากรรม และอบายมุข มีอาคารสถานที่ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างพอเพียง มีห้องสมุด คอมพิวเตอร์ และแหล่งศึกษาค้นคว้าที่ได้มาตรฐานและพอเพียงกับความต้องการของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำทายความสามารถ และธรรมชาติของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีครูภูมิปัญญา เทคโนโลยีก้าวหน้า เพื่อให้พวกเขาได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ มีกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดีของสังคมส่งเสริมประชาธิปไตยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจการทุกอย่างของโรงเรียน สร้างความรัก ความผูกพันระหว่างโรงเรียนกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนอยากมาโรงเรียนทุกวัน มีครูที่ใจดี เข้าใจ และเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคน รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีผู้อำนวยการที่ใจดี เข้าใจ และเอาใจใส่นักเรียนทุกคน รับผิดชอบ รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน มีพ่อแม่ผู้ปกครอง กรรมการ โรงเรียนผู้นำชุมชน และบุคคลต่าง ๆ ในชุมชนที่สนใจ เอาใจใส่ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุข หมายถึง การที่นักเรียนมีความรู้สึกรักเรียน สนุก ไม่เกิดความเครียด หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียน ซึ่งอาจมาจากปัจจัยจากตัวผู้เรียนเอง หรือจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ตัวผู้สอน หรือบรรยากาศภายในโรงเรียน และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน

ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน พบว่ามีทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งเกิดจากการรวบรวมแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยมาเป็นทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย

ที่มุ่งให้เด็กเก่ง ดี และมีความสุข โดยกิติวดี บุญซื่อ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ ที่ศึกษาและนำมาสร้างเป็นทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ที่มาของทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข

ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) เกิดขึ้นจากศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (พ.ร.ค.) ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อทำงานตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ในแผนปฏิบัติงานหลักแผนที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การดำเนินงานของศูนย์ มีศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ เป็นผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาประจำโครงการ ซึ่งศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนมีแผนปฏิบัติงานในปีงบประมาณ 2540 คือ (บพิตร อิศระ, 2550, หน้า 13-23)

1. ติดตามและประสานงานการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ
2. นำเสนอหลักและแนวคิดพื้นฐานของการเรียนการสอน และดำเนินการไปสู่กระบวนการการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างแท้จริง
3. นำเสนอแหล่งเรียนรู้จากแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ รวมถึงรวบรวมข้อมูลด้านสื่อ วัสดุทัศนและสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ
4. สำรวจและสร้างเครือข่าย “แหล่งเรียนรู้” และ “ครูต้นแบบ” เพื่อส่งเสริมการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียน

เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีภารกิจในการพัฒนาแผนการศึกษาของชาติ และมุ่งนำแผนสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงได้เรียนเชิญคณะผู้เชี่ยวชาญให้พัฒนาและนำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้และแนวปฏิบัติ รวม 5 คณะ คือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข: ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิติวดี บุญซื่อ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: รองศาสตราจารย์ ดร.สุมนทนา พรหมบุญ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
3. การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด: รองศาสตราจารย์ ดร.ทิสนา เขมมณี เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
4. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย: ศิลปะ คนตรี กีฬา: รองศาสตราจารย์ ดร.สุกรี เจริญสุข เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ
5. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย: การฝึกฝน กาย วาจา ใจ: ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ

จากทฤษฎีการเรียนรู้และแนวปฏิบัติ ทั้ง 5 คณะข้างต้นนั้นได้เน้นพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ เพื่อให้ผู้เรียนเก่ง ดี มีสุข โดยทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข นับว่าเป็นหนึ่งในทฤษฎีการเรียนรู้ทั้งห้า โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติวดี บุญซื่อ เป็นหัวหน้าคณะผู้เชี่ยวชาญ และมีผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วยรองศาสตราจารย์ ปิณฑินท์ สุทธาร รองศาสตราจารย์สุนทร ช่างสวนิช และอาจารย์วิภา ตัณฑุลพงษ์ ได้ร่วมกันสร้างทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุขขึ้น จากแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน 5 ประการ คือ 1) แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน 2) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลาต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต 3) ศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้ที่มีระบบ 4) ผู้เรียนรู้ได้ดีจากการสัมผัสและสัมพันธ์ 5) สารที่สมมูลเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถและความดี (บพิตร อิศระ, 2550, หน้า 14)

จากแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน 5 ประการดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข 6 ทฤษฎี ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ดังนี้

ทฤษฎีที่ 1 สร้างความรักและศรัทธา (Love and Respect)

การเรียนรู้บนพื้นฐานแห่งความรักและศรัทธาของนักเรียนที่มีต่อครู และต่อผู้ร่วมเรียนทำให้เกิดความศรัทธาและความเข้าใจตรงกันในระหว่างครู และนักเรียนด้วยกัน ก็จะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความสุขได้ โดยมีแนวคิดหลัก ดังนี้ (บพิตร อิศระ, 2550, หน้า 13-23)

1. การเรียนบนพื้นฐานแห่งความรัก โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1.1 การสร้างความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างครู วิชาที่สอน นักเรียน ตัวครูเอง และธรรมชาติของมนุษย์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

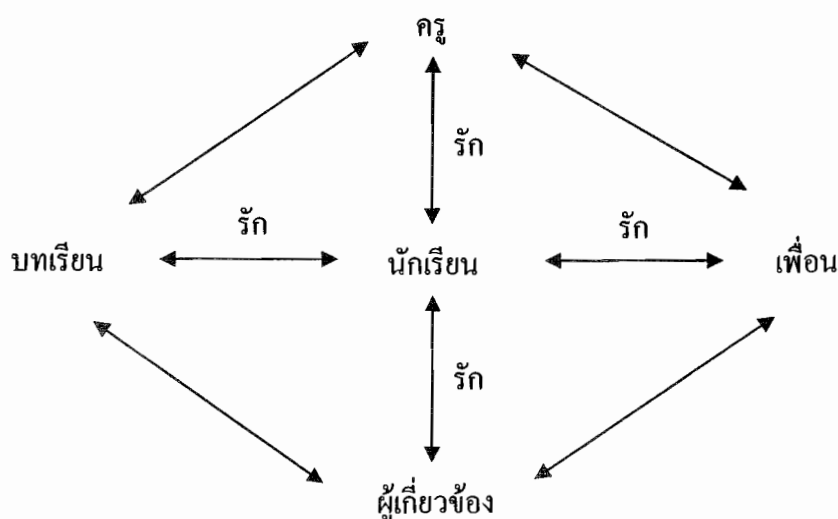
1.1.1 ครูและวิชาที่สอน คือ ครูต้องเข้าใจวิชาที่สอน มีความรู้ลึกกว้างและแม่นยำ จึงจะสามารถสร้างบทเรียนที่มีคุณภาพ สร้างแผนการสอนที่เป็นขั้นตอน และเหมาะสมกับสภาพนักเรียน

1.1.2 ครูและนักเรียน คือ ครูต้องเข้าใจนักเรียน รู้ภูมิหลัง จุดเด่นและจุดด้อย และรู้ซึ่งถึงความคิด ความฝัน ความทุกข์และความสุขของนักเรียนแต่ละคน สัมผัสได้ถึงจิตใจและความรู้สึกของนักเรียน และพร้อมที่จะช่วยเหลือสนับสนุนให้นักเรียน ได้พัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง

1.1.3 ครูและตัวครูเอง คือ ครูต้องเข้าใจตนเองเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ มีสำนึกของการเป็นผู้ให้มากกว่าการเป็นผู้รับ มีความมุ่งมั่นที่จะถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

1.1.4 ครูและธรรมชาติของมนุษย์ คือ ครูต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ต้องการกำลังใจ ต้องการการยอมรับ และต้องการมีมิตรที่เชื่อใจได้ ความเป็นกัลยาณมิตรของครูเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการสร้างให้นักเรียนเกิดความรักและศรัทธา

1.2 การให้กำลังใจและให้โอกาส โดยครูยอมรับเด็กในสภาพที่เขาเป็นอยู่ เปิดโอกาสให้แสดงออก รักษาความยุติธรรม จริงใจและอดทน มุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาและแก้ปัญหาอย่างนุ่มนวลด้วยเหตุผล โดยไม่ใช้อารมณ์ สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการสร้างความรักและศรัทธา

2. บทเรียนที่สนุกและน่าสนใจ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จูงใจให้นักเรียนเกิดความตื่นตัว กระตือรือร้นสนใจใฝ่รู้ ติดตามและอยากแสวงหาความรู้ต่อไปอย่างไม่รู้จบ ซึ่งครูสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

2.1 การเตรียมการสอน โดยมีการกำหนดการสอนล่วงหน้า กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน และมีการวางโครงการสอนที่กระชับและรัดกุม

2.2 การทำแผนการสอนที่ต่อเนื่อง เนื้อหาไม่ซ้ำซ้อน มีการประเมินพัฒนาการของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง และประเมินนักเรียนด้วยกัน มีการรายงานผลความก้าวหน้าของการเรียน จัดช่วงเวลาเรียนให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับบทเรียน และได้สัดส่วนของเวลาต่อสัปดาห์

2.3 การเลือกสื่อประกอบบทเรียน จากสื่อที่ครูสร้างเองหรือสื่อที่นักเรียนช่วยกันสร้าง โดยการจัดสัดส่วนของสื่อและบทเรียนให้ตรงตามสภาพ วัย และความสามารถของนักเรียน มีการจัดหาสื่อที่เหมาะสมกับบทเรียนและตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2.4 การประเมินพัฒนาการของนักเรียน นอกจากครูเป็นผู้ประเมินแล้ว ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง ประเมินนักเรียนด้วยกัน และมีการรายงานผลความก้าวหน้านั้น ๆ รวมทั้งให้ทราบจุดอ่อนของตนเอง เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงให้พัฒนายิ่งขึ้นเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

2.5 การจัดช่วงเวลาเรียน มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับบทเรียน สัดส่วนของวิชา ต่อสัปดาห์ มีโอกาสได้พักผ่อนคลายความคร่ำเคร่งด้วยกิจกรรมสนุก ๆ ที่ผ่อนคลายแต่ได้สาระ

2.6 การจัดบรรยากาศในการเรียน โดยสร้างบรรยากาศในการเรียนที่ผ่อนคลายแทรกอารมณ์ขัน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น กระตุ้นให้เกิดการคิด สรุป และจับประเด็นที่สำคัญ ๆ ได้

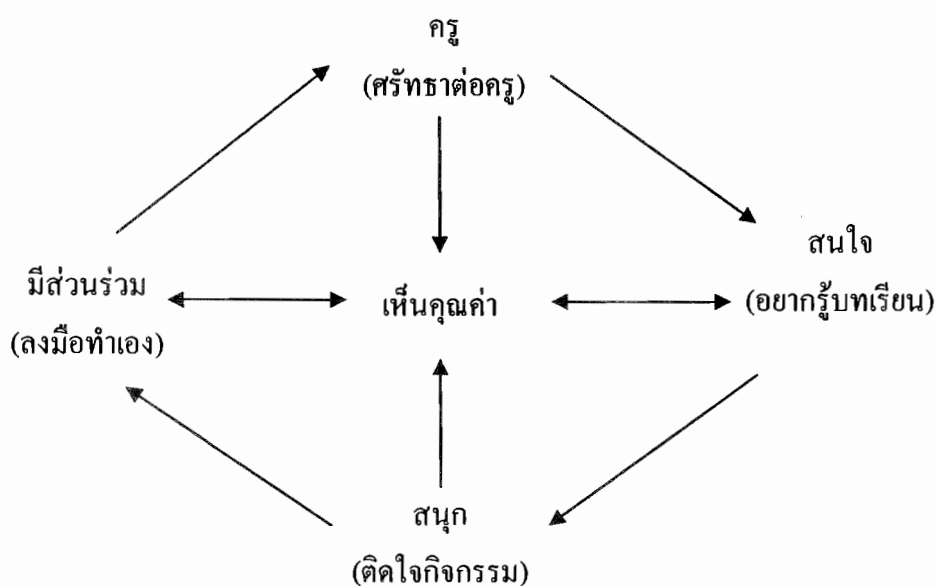
2.7 การแก้ปัญหา โดยการใช้เหตุผลในการพิจารณา รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย การมองหาลู่ทางดีของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน

3. การส่งเสริมความสนใจและสร้างความผูกพัน ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนรักการเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้

3.1 ทำความรู้จักกับนักเรียน โดยศึกษาประวัตินักเรียนเป็นรายบุคคล จดจำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับนักเรียนได้ ติดตามถามข่าวคราวในวาระต่าง ๆ

3.2 การรักษามิตรภาพ ด้วยการทำให้เป็นที่ไว้วางใจของนักเรียน โดยรักษาความลับของนักเรียน เห็นความสำคัญและความสามารถของนักเรียนทุกคน เอาใจใส่นักเรียนอย่างทั่วถึง จริงใจ และพร้อมที่จะช่วยเหลือ อดทนเสียสละ ใช้คำพูดในเชิงสร้างสรรค์

สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผลของการสร้างความรักและศรัทธา

ทฤษฎีที่ 2 เห็นคุณค่าการเรียนรู้ (Learning Appreciation)

แนวคิดนี้ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการเรียนรู้ รู้ว่าเรียนไปทำไม เรียนไปเพื่ออะไร เรียนแล้วได้อะไร เรียนแล้วจะเป็นอะไร และเรียนแล้วจะเป็นอย่างไร เมื่อนักเรียนเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน จะทำให้นักเรียนมีความตั้งใจเรียนและสนใจในการเรียนรู้ โดยมีแนวคิดและดำเนินการ ดังนี้ (บพิตร อิศระ, 2550, หน้า 13-23)

1. การเรียนที่มีความหมาย ประกอบด้วย
  - 1.1 บทเรียนเหมาะสมกับวัยและความสนใจ
  - 1.2 เนื้อหากระชับ กระจ่างและง่ายต่อการทำความเข้าใจ
  - 1.3 มีตัวอย่างที่ชัดเจน
  - 1.4 เร้าใจให้คิดและติดตาม
  - 1.5 คำอธิบาย ไม่คลุมเครือ
2. นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มีจุดอ่อนที่ต้องการความช่วยเหลือ มีความสนใจและความถนัด มีความคิดและจิตใจ มีความชอบและความต้องการแตกต่างกัน
3. นักเรียนจะเกิดความรักและเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน เมื่อ
  - 3.1 บทเรียนนั้นสัมพันธ์กับสิ่งที่นักเรียนเคยรู้จักมาก่อน
  - 3.2 เนื้อหาวิชาที่เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

3.3 เนื้อหาของวิชามีความหมายที่เป็นรูปธรรมในจินตนาการของนักเรียน

3.4 นักเรียนประสบความสำเร็จและมีผลงานเป็นที่ยอมรับ

3.5 ครูผู้สอนมีความเมตตา มีความเป็นกันเองและให้โอกาสนักเรียน

ทฤษฎีที่ 3 เปิดประตูธรรมชาติ (Naturalization)

ในบางครั้งการเรียนเฉพาะในห้องเรียนอาจจะรู้สึกอึดอัดและคับแคบ นักเรียนจะมีความรู้สึกสดชื่น และมีชีวิตชีวาขึ้นหากได้มีการออกไปนอกห้องเรียน บทเรียนในห้องเรียนแม้จะสนุกสนานและได้รับความรู้เพียงใด แต่การเปิดโอกาสให้นักเรียนออกไปนอกห้องเรียนจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความรู้สึกเสรีไม่กดดัน และเป็นธรรมชาติมากขึ้น โดยมีแนวคิดให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (บพิตร อิศระ, 2550, หน้า 13-23)

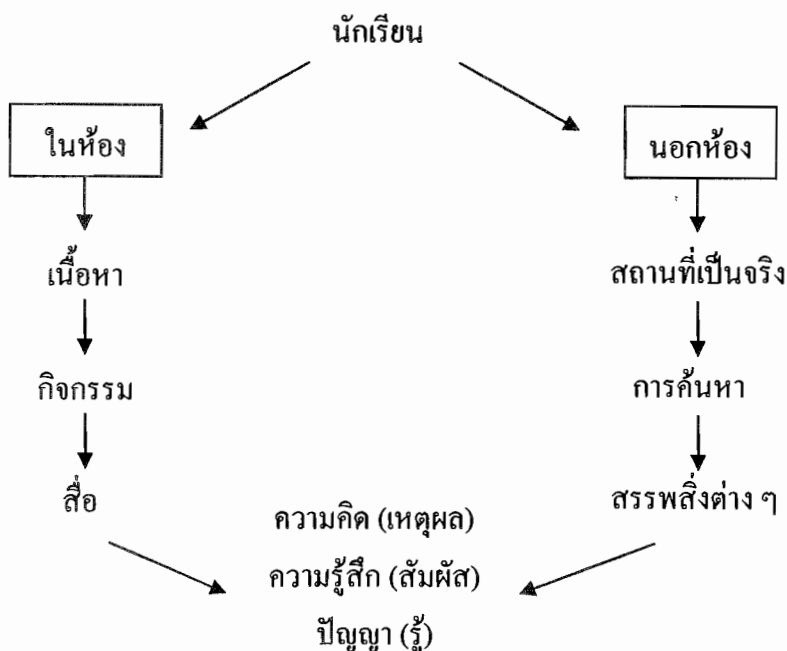
1. บทเรียนในห้องเรียนน่าสนใจเมื่อมีสภาพห้องเรียนที่น่าเรียน ป้ายนิเทศที่สะดุดตา และเร้าความคิด มีสื่อการเรียนที่ตรงจุดประสงค์ มีกิจกรรมที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้สัมผัส และเรียนรู้ด้วยตนเองมาก ๆ

2. บทเรียนนอกห้องเรียนจะช่วยเสริมการเรียน ทำให้นักเรียน ได้เปลี่ยนบรรยากาศ การเรียน ได้สัมผัสของจริง ไม่ใช่แต่ในหนังสือหรือภาพ ได้สังเกตและเปรียบเทียบสิ่งที่พบเห็นได้ ข้อคิดที่ต่างออกไปจากการเรียนในห้องเรียน เพราะเรียนอยู่แต่ในห้องเรียนนาน ๆ อาจทำให้นักเรียน รู้สึกว่าคับแคบ และอึดอัด การออกไปสู่ที่โล่งและกว้างจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความรู้สึกที่เสรี ไม่กดดัน และเป็นธรรมชาติ

3. การนำธรรมชาติมาเป็นบทเรียนอาจทำได้โดย จัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ จัดห้องเรียน กลางสวน ได้ร่มไม้ ริมน้ำ ฯลฯ เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน จัด โครงการที่เยี่ยมสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน

4. เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยให้คนในท้องถิ่นร่วมรับรู้กิจกรรมร่วมกันของ โรงเรียน ส่งเสริมกิจกรรมที่สัมพันธ์กับชุมชน ร่วมมือกับชุมชนในการแก้ปัญหาเด็ก ส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดของการเรียนรู้นอกห้องเรียน

ทฤษฎีที่ 4 มุ่งมั่นและมั่นคง (Willing and Firm)

การรู้จักตัวเอง รู้จุดดีและจุดด้อยของตนเอง ยอมรับสภาวะแห่งตนไม่ดูถูกตนเอง ไม่โทษคนรอบข้าง ใจกว้างและพร้อมที่จะปรับปรุงและแก้ไข รู้จักระงับอารมณ์ มั่นใจ และตั้งใจจริง ย่อมจะนำความสำเร็จในชีวิตมาให้แก่ตน ซึ่งจะนำไปสู่ความภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าตนเอง และไม่คิดว่าชีวิตของตนเองไร้ค่า คุณสมบัติเหล่านี้จะเพิ่มพูนและพัฒนาได้ในตัวนักเรียน ต้องมีผู้ช่วยเหลือแนะนำและให้โอกาส เมื่ออยู่บ้านต้องการให้พ่อแม่ช่วยเหลือ เมื่ออยู่โรงเรียนต้องการให้ครูช่วย เมื่อนักเรียนมีความมั่นใจย่อมจะกล้าเผชิญสภาวะต่างๆ อย่างมั่นคง มีความแน่วแน่ในการตัดสินใจ มีความกล้าที่จะเผชิญสิ่งที่จะเกิดขึ้น ทั้งยังมีหลักการและเหตุผลพอที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับเวลา บุคคลและสภาพการณ์ ดังมีรายละเอียด ดังนี้ (บพิตร อิศระ, 2550, หน้า 13-23)

1. การพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ทำได้โดย
  - 1.1 มองเห็นตัวเองในส่วนดีและส่วนด้อย
  - 1.2 กล้ารับสภาพของตนเอง
  - 1.3 กล้ารับฟังคำวิจารณ์เกี่ยวกับตนเอง
  - 1.4 มุ่งมั่นพัฒนาและปรับปรุง

- 1.5 รู้จักควบคุมอารมณ์ในวาระต่าง ๆ
  - 1.6 เห็นคุณค่าของตนเอง
  2. ความตั้งใจจริง จะเกิดขึ้นได้เมื่อ
    - 2.1 รู้คุณค่าของสิ่งนั้น
    - 2.2 มีเป้าหมายที่ชัดเจน
    - 2.3 ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจัง
    - 2.4 ได้รับโอกาสเมื่อเกิดความผิดพลาด
  3. การพัฒนาความเชื่อมั่น ทำได้โดย
    - 3.1 เปิดใจรับความรู้ใหม่
    - 3.2 รู้จักแยกแยะหาเหตุผล
    - 3.3 ไตร่ตรองหาคำตอบ
    - 3.4 รู้จักเชื่อมโยงประสบการณ์
    - 3.5 ตัดสินใจโดยมีหลักการ
- สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดของความมุ่งมั่นและมั่นคง

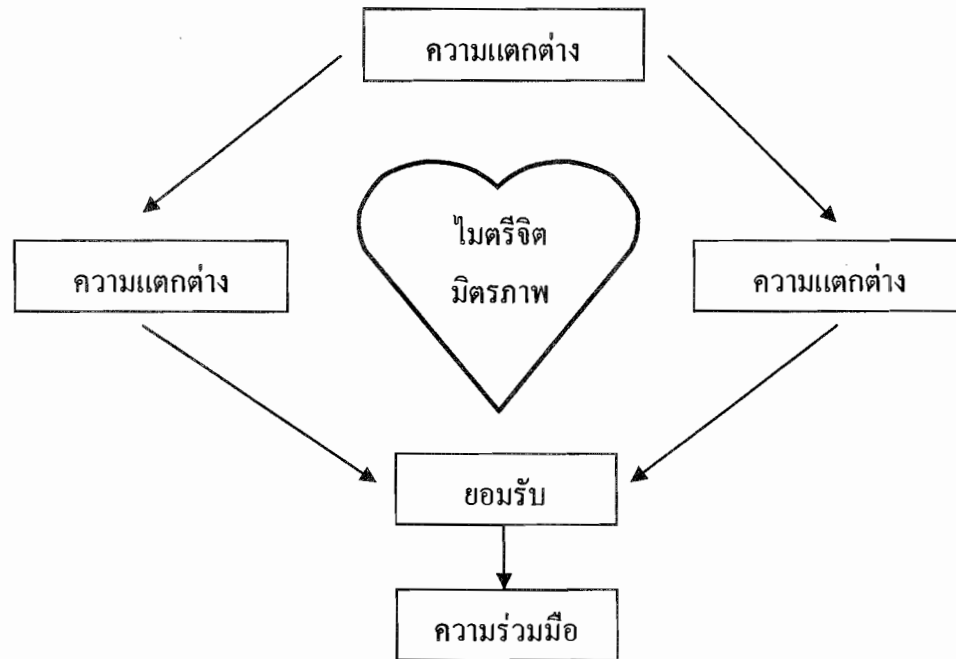
ทฤษฎีที่ 5 ดำรงมิตรภาพ (Friendship)

จากแนวคิดที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม และมีสัญชาตญาณของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวก ไม่ชอบผู้โดดเดี่ยว แต่อีกด้านหนึ่งของสมองก็แออัดไปด้วยความคิดเกี่ยวกับตัวเอง ซึ่งพฤติกรรมที่

แสดงให้รู้ว่าคนเราคิดถึงแต่ตนเองนั้นจะเห็น ได้ชัดในเด็ก ยิ่งเล็กเท่า ไหร่ยิ่งชัดเท่านั้น เมื่อโตขึ้นก็จะค่อย ๆ ลดลง การที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จะต้องมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น ขอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ขอมรับความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น มีความอ่อนโยนและผ่อนปรน รู้จักประมาณความสามารถแห่งตน ไม่มุ่งมั่นเอาชนะ โดยหลักแล้วนักเรียนควรจะได้เรียนรู้ว่า คนเราแม้จะคิดต่างกัน แต่ถ้ามีจุดหมายปลายทางอันเดียวกัน ขอมรับฟังกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ เห็นความสำคัญของกันและกัน ทำงานร่วมกัน โดยไม่มีอคติ อดทนและอดกลั้น ให้อภัยและให้โอกาสขอมรับเหตุผลและความเปลี่ยนแปลง สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สื่อความคิดและความรู้สึกด้วยความสุภาพอ่อนโยนจริงใจ และให้เกียรติ ให้กำลังใจแก่กันแล้วความสำเร็จย่อมจะอยู่ไม่ไกล ดังมีรายละเอียด ดังนี้ (บพิตร อิศระ, 2550, หน้า 13-23)

1. การมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น ทำได้โดย
  - 1.1 ขอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
  - 1.2 ขอมรับความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่น
  - 1.3 เข้าและเห็นใจผู้อื่น
  - 1.4 มีความอ่อนโยนและผ่อนปรน
  - 1.5 รู้จักประมาณตนเองไม่มุ่งเอาชนะ
2. การทำงานร่วมกัน โดยไม่มีอคติ ทำได้โดย
  - 2.1 มองผู้อื่นในแง่ดี
  - 2.2 มีความอดทนอดกลั้น
  - 2.3 ให้อภัยและให้โอกาสผู้อื่น
  - 2.4 ขอมรับเหตุผลและการเปลี่ยนแปลง
  - 2.5 นึกถึงตนเองทีหลัง
  - 2.6 มีเป้าหมายอันเดียวกัน
  - 2.7 สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
3. การสื่อความคิดและความรู้สึก ทำได้โดย
  - 3.1 มีความสุภาพและอ่อนโยน
  - 3.2 ใช้คำพูดเชิงสร้างสรรค์
  - 3.3 จริงใจและให้เกียรติ
  - 3.4 ให้กำลังใจแก่กันและกัน
  - 3.5 สามัคคีปรองดอง

สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดของการดำรงไมตรีจิต

ทฤษฎีที่ 6 ชีวิตที่สมดุล (Equilibrium of Life)

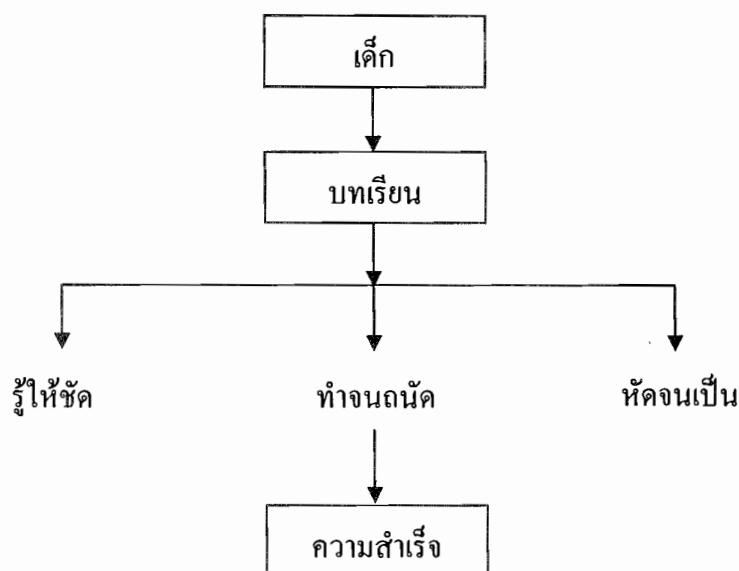
การรักษาสมดุลของชีวิต คือ การปรับตัวเองให้อยู่ในความพอเหมาะพอดี รู้ขีดจำกัดของ ความปรารถนาส่วนตน มีการประพฤติปฏิบัติที่ถึงคงามไม่มากไม่น้อย มีความสำรวม ไม่หลงตัวเอง และขณะเดียวกันก็ไม่ดูถูกตัวเอง ผู้ที่ปฏิบัติเช่นนี้ได้ย่อมมีความสุข โดยมีแนวคิดและแนวดำเนินการ ดังนี้ (บพิตร อิสระ, 2550, หน้า 13-23)

1. ความสุขทางใจ จะเกิดขึ้นเมื่อนักเรียนมีความรักและเป็นที่ยอมรับ ได้รับการยอมรับว่ามีความสามารถ ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำ ได้รับคำชมเชยว่าเป็นคนดี เกิดความรู้สึกว่าตัวเองมีค่า และสมหวังในสิ่งที่ปรารถนา
2. ความสุขทางกาย เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีที่อยู่ที่ดีสงบและสบาย มีอาหารกิน โดยไม่หิวโหย มีเครื่องนุ่งห่ม และของใช้ไม่ขาดแคลน และมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. การเรียนรู้ที่นำไปสู่ความสำเร็จ แบ่งออกเป็น

3.1 การเรียนเพื่อใหู้ (Learn to Know) คือ รู้ได้ชัด รู้ให้กระจ่าง ในสิ่งที่ไม่เคยรู้ ไม่เคยเห็น และไม่เคยสัมผัส เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง สามารถคาดคะเน ได้ใกล้เคียงและสร้างจินตนาการตามที่เรียนรู้ได้

3.2 การเรียนเพื่อให้เป็น (Learn to Be) คือ เข้าใจธรรมชาติของสิ่งนั้น มีระบบในการคิดและการปฏิบัติอย่างผู้ที่อยู่ในวิชาชีพนั้น ตลอดจนมีความรับผิดชอบในผลงานของตนเอง สามารถสรุปได้ ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 กรอบแนวคิดของการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความสำเร็จ

จากทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุขและองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่มีความสุขของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) สรุปได้ว่าทั้ง 6 ทฤษฎีนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน กล่าวคือ เด็กควรจะต้องได้รับการยอมรับในจุดเด่นจุดด้อย ทั้งพ่อแม่และครูควรจะเข้าใจในความแตกต่างในธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างให้เด็กเกิดความรัก และศรัทธา เมื่อเด็กมีความรักและศรัทธาก็จะสนใจและเห็นคุณค่าในการเรียนรู้ โดยในการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องจัดบทเรียนให้สนุก น่าสนใจ จัดบรรยากาศในการเรียนที่ผ่อนคลาย มีการกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้ความคิด มีกิจกรรมในการเรียนอย่างหลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยให้นักเรียนได้ใกล้ชิดกับสิ่งที่นักเรียนอยากเรียนรู้และอยากเป็น นักเรียนได้รับการยอมรับ นักเรียนก็จะรู้จักตนเอง

ยอมรับสภาวะแห่งตน ไม่ดูถูกเอง ไม่โทษคนรอบข้าง ใจกว้างและพร้อมที่จะปรับปรุงและแก้ไขซึ่งจะนำไปสู่ความภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง รวมทั้งการที่นักเรียนสร้างสัมพันธภาพอันดีกับผู้อื่น มีเป้าหมายอันเดียวกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน สิ่งเหล่านี้ก็จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนประสบความสำเร็จและเกิดความสุขในการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ช่วยให้นักเรียนรู้ของเด็กดำเนินไปอย่างมีความสุข

กิตติยวดี บุญซื่อ และคณะ (2540, หน้า 11-25) พบว่า องค์ประกอบที่ช่วยให้นักเรียนรู้ของเด็ก ๆ ดำเนินไปอย่างมีความสุข ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ 6 ประการ คือ

1. เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับจากเพื่อนและครู

เด็กได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจ และสมอง เด็กควรจะมีสิทธิที่จะเป็นตัวของเขาเองที่ไม่เหมือนใคร มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความคิด มีความสนใจในสิ่งต่าง ๆ มีความรู้จัก รัก โกรธ เสียใจ หรือดีใจ มีความสามารถเฉพาะตัว มีจุดเด่น จุดด้อย ที่แตกต่างไปจากคนอื่น มีสิทธิได้รับการปฏิบัติจากผู้ใหญ่อย่างมนุษย์คนหนึ่ง ที่สำคัญที่สุด คือ เด็กควรจะได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด และความสนใจ ซึ่งเท่ากับว่าเด็กจะได้มีโอกาสเลือกอนาคตให้กับตนเอง ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ครู หรือ ญาติ ควรจะเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาไม่ใช่ผู้ออกคำสั่งและให้คำแนะนำ ไม่ใช่บงการ การตัดสินใจเลือกการเรียนเพื่อดำเนินชีวิตควรจะเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของเด็ก เมื่อเด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีหัวใจ และสมองเพียงแต่อ่อนเยาว์กว่าผู้ใหญ่ทั้งหลาย เด็กย่อมต้องการที่จะมีความสุขในชีวิต ความต้องการของเขาอาจเป็นเพียงเรื่องพื้น ๆ ไม่ซับซ้อน เด็กต้องการชีวิตที่ร่าเริง สนุกสนาน แจ่มใส ต้องการมีจิตใจที่เบิกบาน สดชื่น มีร่างกายแข็งแรง มีพลังทั้งทางกาย และใจที่จะพัฒนาตัวเองไปสู่ความมีศักยภาพทางการคิด และสติปัญญา มีสุขภาพจิตที่ดี และมีความหวังในชีวิต

2. ครูมีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง

ครูต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีแห่งพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็กทุกคน เข้าถึงความรู้สึกละเอียดอ่อน ความคิดอันไร้ขอบเขต และความฝันอันกว้างไกลของเด็กแต่ละคน และเปิดโอกาสให้เด็กได้สานความฝัน และดำเนินไปตามความใฝ่ฝันนั้นจนบรรลุเป้าหมายของชีวิต ครูควรจะให้ความเอาใจใส่ต่อเด็กทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง มีความยุติธรรม สม่ำเสมอ มีความยุติธรรมและวางตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีอารมณ์มั่นคง สดชื่นแจ่มใส มีสำนึกในการเป็นผู้ให้มีการเตรียมตัวเพื่อการสอนให้มีคุณภาพอยู่เสมอ มีความเสียสละ และอดทน มีความมุ่งมั่นที่จะช่วยเด็กให้รู้จักตนเอง รู้จักแก้ปัญหา และเรียนรู้วิธีที่จะนำตัวเองไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองอย่างมีสติและเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ในโรงเรียน ครู คือ ผู้ที่ร่ำเรียนมาเพื่อจะให้ความรู้แก่เด็กด้วยวิธีการอันชาญ

ฉลาด และน่าสนใจ ให้ความเป็นมิตร และให้หลักในการดูแลตนเอง เด็กจะมีความสุขเมื่อได้เรียนกับครูที่เข้าใจและร่วมคิดไปด้วยกัน สามารถจูงใจเขาให้ตื่นเดินไปกับบทเรียนแต่ละบท ให้สนุกกับกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ให้เด็กมีกำลังใจที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มาแลกเปลี่ยนกัน และให้มีความรักต่อสิ่งที่เรียน ต่อเพื่อน ต่อครู และต่อธรรมชาติที่แวดล้อม ให้มีศรัทธาต่อการดำรงชีวิต และให้รู้จักสร้างความหวังเพื่ออนาคตของตนเอง ครูจึงต้องมีศาสตร์ คือ ความรู้พื้นฐานในเรื่องต่าง ๆ มากพอที่จะถ่ายทอดให้เด็กได้ตามวัยของเขา และยังคงมีศิลป์ คือ มีวิธีการที่จะถ่ายทอด ซึ่งจะขึ้นอยู่กับสถานะและวุฒิภาวะของผู้เรียนในรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลาย นอกจากนั้นยังมีใจที่รักในความเป็นครู รักในสิ่งที่สอน และรักผู้เรียน มีจิตสำนึกในบทบาทและหน้าที่ของตน ครูที่มีคุณภาพจึงต้องมีคุณสมบัติทั้ง 3 ประการนี้อยู่ในตัว จึงจะสร้างศรัทธา และทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนได้ คุณสมบัติเหล่านี้หากมีอยู่ในครูท่านใด ย่อมจะเป็นที่รักของนักเรียนและประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดในการสอน

3. เด็กเกิดความรักและภูมิใจตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ ทุกเวลา

รู้จักตนเอง เห็นคุณค่าของชีวิตและความเป็นมนุษย์ของตน รับรู้ความหมายของการมีชีวิตอยู่ยอมรับทั้งจุดดีและจุดด้อยของตนเอง และคิดหาวิธีปรับปรุงแก้ไข เข้าใจธรรมชาติของความเปลี่ยนแปลง และรู้วิธีปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ได้โดยไม่เสียสุขภาพจิต รู้จักเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น มีเหตุผล และใจกว้าง พร้อมทั้งจะดำเนินชีวิตในบทบาทของผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ ความภูมิใจของเด็กจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กได้แสดงความสามารถบางสิ่งบางอย่างให้ผู้อื่นได้รับรู้ การที่เด็กได้ทำสิ่งที่ชอบและถนัด เมื่อประสบความสำเร็จย่อมนำความภาคภูมิใจมาให้ตัวเอง และเกิดกำลังใจที่จะพัฒนาฝีมือให้ก้าวหน้าขึ้นไปอีกและเมื่อทำงานนั้นแล้ว ก็ย่อมจะรักผู้ร่วมงาน แล้วแผ่ขยายไปถึงผู้อื่น กลุ่มอื่น และอยากให้เราประสบความสำเร็จบ้าง ดังนั้น ภาระอีกประการหนึ่งของครู ก็คือ การช่วยให้เด็กค้นพบความสามารถของตนเองและเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถนั้น ๆ ออกมา

การที่ครูช่วยให้เด็กค้นพบความสามารถของตนเอง นอกจากจะสร้างความภูมิใจให้เด็กแล้ว ยังช่วยให้เด็กได้รู้จักตนเองมากขึ้น เห็นคุณค่าของตนเอง และรักตัวเองมากขึ้น เกิดภาพพจน์ที่ดีแก่ตัวเอง ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความเห็นอกเห็นใจผู้ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จและอยากจะช่วยเพื่อให้เขาประสบความสำเร็จบ้าง

4. เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ

การให้เด็กแต่ละคนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ ก็เพื่อให้เด็กได้ค้นพบความสามารถของตนเองซึ่งซ่อนเร้นรอการพัฒนาอยู่ ทำให้เด็กมีกำลังใจที่จะต่อเติมความฝันของตนเองให้สมบูรณ์ ได้รับรู้ว่าวิทยาการแขนงต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์ได้ทั้งนั้น ถ้าเขาใส่ใจมุ่งมั่น

ให้เขาได้มีโอกาสเรียนรู้อย่าง ลึกซึ้ง และกว้างไกล (Learn to Know) เรียนให้เข้าใจและทำให้รู้เคล็ดลับของการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ (Learn to Do) และเรียนจนรู้จักและเข้าใจวิถีคิดและปฏิบัติของคนในอาชีพนั้น ๆ เสมือนเป็นคนที่อยู่ในอาชีพนั้นจริง ๆ (Learn to Be) ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาประยุกต์เข้ากับตัวเองได้อย่างกลมกลืน และสร้างสรรค์เพื่อความสุขของตนเอง และครอบครัวข้าง เมื่อเด็กมาโรงเรียนนั้น ศักยภาพของเด็กจะเกิดการพัฒนาขึ้น เด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และความสามารถที่ติดตัวเด็กมาตั้งแต่เกิด เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ศักยภาพ หรือความพิเศษเหล่านั้นก็จะเริ่มขยายตัว และแสดงออกมา หากเขาได้รับโอกาส จังหวะ และแรงกระตุ้นที่เหมาะสม ในที่สุดความสามารถ ความถนัดและความสนใจพิเศษของเด็กก็จะปรากฏขึ้นเป็นลำดับ การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้เด็กได้เลือกทำตามที่เขาชอบและสนใจ จะช่วยให้เขาได้พัฒนาตัวเองในด้านต่าง ๆ ได้มากขึ้น

5. บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเร้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่สนใจ

การที่เด็กได้เรียนบทเรียนที่สนุก แปลกใหม่ และเร้าความสนใจนั้น จะทำให้เด็กรู้จักคิดและพัฒนาความคิดจากความรู้ที่ได้รับ ขยายวงไปสู่ความรู้ใหม่เกิดความอยากรู้อยากเห็นอยากทดลองเพื่อให้เห็นผลที่สมจริง อยากศึกษาให้ลึกซึ้งเพิ่มเติม เกิดความตื่นตัว และภาคภูมิใจในข้อค้นพบใหม่ ๆ หรือ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ และสามารถถ่ายทอดแนวความคิดเหล่านี้ให้ผู้อื่นทราบด้วย ความภูมิใจ รักการเรียน มีระบบในการเรียน และเห็นประโยชน์ของการเรียน ซึ่งไม่ได้ขีดวงจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่อาจสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความเป็นไปในชีวิตและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

ในส่วนของครู ครูจะต้องมีความตื่นตัวที่จะเปิดใจให้กว้างเพื่อพัฒนาตนเองให้ทันกับเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น การจัดบทเรียนเพื่อเด็กจึงต้องคำนึงเด็กเป็นส่วนใหญ่ โดยการเลือกบทเรียนเข้ามาในโครงการเรียนจะต้องคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ ครูต้องทำโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่ไม่น่ากลัว ไม่เกิดความเครียด เพื่อให้เด็กทุกคนอยากมา โรงเรียน ครูที่มีคุณภาพ คือครูที่สามารถดึงความสุขเข้ามาไว้ในห้องเรียน หรือดึงบทเรียนไปสัมพันธ์กับสิ่งรอบห้อมได้ ซึ่งโดยแท้จริงแล้วบทเรียนใดที่จูงใจให้เด็กให้ความสนใจ รักเรียน อยากรู้เพิ่มได้นั้น บทเรียนนั้น คือ บทเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเห็นประโยชน์และคุณค่าของสิ่งที่เรียนได้

บทเรียนที่มีคุณภาพ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนเนื้อหา และกิจกรรม

1.1 มีความแปลกใหม่ที่น่าตื่นตัว

- 1.2 ใ้ใจให้คอยติดตามไม่ย่อภาคเรียน
- 1.3 มีการเชื่อมโยงความรู้จากเก่าไปใหม่
- 1.4 มีกิจกรรมสนุก ๆ ไม่น่าเบื่อ
- 1.5 ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น
2. ส่วนพัฒนาตน
  - 2.1 ขยายวงความรู้ออกไปสู่โลกกว้าง
  - 2.2 จูงใจใฝ่หาความรู้ด้วยตนเอง
  - 2.3 เรียนรู้การทำงานที่สร้างสรรค์
  - 2.4 ใจกว้าง และรู้จักการยอมรับ
3. ส่วนสร้างเสริมทัศนคติ
  - 3.1 ได้ค้นพบตัวเองและความสามารถของตน
  - 3.2 เข้าใจชีวิตและธรรมชาติตามวัยที่จะรับได้
  - 3.3 เห็นค่าของความเป็นมนุษย์
  - 3.4 เข้าใจและเห็นคุณค่าท้องถิ่นของตน
  - 3.5 รักและเห็นประโยชน์ของการเรียน

นอกจากแนวการจัดการเรียนการสอนที่ครูจะต้องปรับเปลี่ยนแล้ว แนวการประเมินพัฒนาการของเด็กก็จะต้องเปลี่ยนไปด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนที่มีความสุข ดังนั้น ในการประเมินพัฒนาการของเด็กในทุกระดับ การมุ่งความสนใจไปสู่การสอบ และเน้นด้านความสนใจลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตระหนักในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณี และศิลปะของความเป็นไทย คุณค่าของความรักและอาทรต่อมนุษย์ สัตว์และสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญที่สุด คุณค่าและความสามารถของตัวเองในการที่จะเกิดความรู้ความคิด รู้จักไตร่ตรอง การควรไม่ควร รู้จักปรับบุคลิกภาพให้สง่างามและเหมาะสม รู้จักวางตัวอย่างถูกต้องเหมาะสม มีสุนทรียภาพ มีความสุขุมรอบคอบ และเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม พึ่งตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

ด้วยเหตุนี้ การประเมินผลพัฒนาการของเด็กแต่ละคนจึงต้องประเมินในภาพรวมของความเป็นเด็กผู้นั้น และประเมินต่อเนื่อง ตั้งแต่แรกเข้าจนถึงที่เขาออกจากโรงเรียนไป และจะต้องเป็นการประเมินที่ไม่ทำให้เด็กเกิดความเครียด เพราะเขาได้มีโอกาสประเมินตัวเอง และประเมินเพื่อนด้วย

6. สิ่งที่เราเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

สิ่งที่เด็กได้เรียนรู้ต้องสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในบทเรียน แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในสภาพความเป็นจริง เกิดประโยชน์และมีความหมายต่อตัวเด็ก ทั้งยังสามารถพยากรณ์ คาดคะเนหรือตั้งข้อสันนิษฐานต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การค้นคว้าเพื่อพิสูจน์ความเป็นจริง รู้จักสืบเสาะหาคำตอบต่อข้อสงสัยต่าง ๆ จากแหล่งวิทยาการ รู้จักวิเคราะห์เหตุการณ์ หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล มีความคิดเป็นของตนเอง มีจุดยืนที่ประสงคค์ รู้วิธีดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และสามารถให้ความช่วยเหลือและแนะนำผู้อื่นได้เมื่อเขาเติบโตขึ้น

ในชีวิตของคนเราย่อมต้องเผชิญกับสภาวะการณ์ที่ล้อมรอบตัวเรา ซึ่งมีทั้งที่เป็นปัญหา และเป็นความสำเร็จอันน่าชื่นชมยินดี เมื่อเราเกิดมาเจริญเติบโตขึ้นก็ไม่ได้รู้ทุกอย่างหากแต่จะเก็บเกี่ยวจากการเรียนรู้ ซึ่งจะได้จากบ้าน โรงเรียน สังคมและธรรมชาติที่แวดล้อมตัวเราอยู่ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เราได้ประสบไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม หากเรารู้จักแยกแยะจับประเด็นก็จะสามารถนำมาเป็นบทเรียนได้ทั้งนั้น หน้าที่สำคัญของ ครู ก็คือ การพิจารณาบทเรียนต่าง ๆ ที่มีทั้งในและนอกหลักสูตร พยายามให้บทเรียนแต่ละเนื้อหามีความหมายและสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการของครูที่จะให้เด็กเข้าใจ และช่วยกันค้นหา แล้วสรุปหลักการนำไปใช้

ปรีศณี จีรวงศ์รุ่งเรือง (2542, หน้า 28-32) กล่าวว่า องค์ประกอบที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข

1. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เมื่อนักเรียนเดินเข้ามาในโรงเรียน ห้องเรียนซึ่งมีบรรยากาศที่แจ่มใส มีชีวิตชีวา มีรอยยิ้มการทักทายอย่างเป็นกันเอง ไม่มีเสียงไม้เรียว นักเรียนไม่ต้องนั่งนิ่ง ๆ คอยฟังคำสั่งของครูแต่เพียงอย่างเดียวเมื่อมีปัญหาที่จะมีครูเป็นที่ปรึกษา มีคำแนะนำที่เด็กสามารถนำไปปฏิบัติได้ สภาพการเรียนการสอนที่เปิดกว้างให้อิสระในด้านการคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมจินตนาการของนักเรียนมีโอกาสได้วาดรูป เล่นกีฬา ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งรายบุคคลและ กิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อน ๆ ได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ก่อให้เกิดความรัก สามัคคี และนำไปสู่การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันเกิดสังคมเล็ก ๆ ที่มีความสุข

2. การรู้จักธรรมชาติของเด็ก เด็กนักเรียนก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีสมอง หัวใจ มีความคิดเป็นของตนเอง เพียงแต่เขาว่าวัยกว่าผู้ใหญ่ ความต้องการของเด็กเป็นเรื่องพื้น ๆ ไม่ซับซ้อน ต้องการความสนุกสนานร่าเริง มีร่างกายที่แข็งแรง บางครั้งก็มีความทุกข์ทั้งจากตัวเด็กเอง กล่าวคือ รูปร่าง หน้าตา ความมั่นใจ ในตนเอง สุขภาพ ความสามารถในการใช้อวัยวะต่าง ๆ เช่น การใช้สายตา บางคนอาจจะสายตาสั้น การพูดไม่ชัดเจนหรือติดอ่าง นอกจากนี้ ความทุกข์อาจจะมาจากสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน เช่น ภูมิหลังของครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้เกิดลักษณะ

เฉพาะตัวของนักเรียนแต่ละคน ทำให้เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ครูควรมองเด็กด้วยใจเป็นธรรมชาติ ไม่ด่วนสรุปตัดสินเด็กว่า ดี-เลว เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้และมีความจริงใจในการแก้ปัญหาให้กับเด็กทุกคน เอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. การจัดแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา การเรียนไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน ควรขยายวงกว้างสู่แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น แปลงเกษตร โรงฝึกงาน สวนหย่อม ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้หรือนอกโรงเรียน เช่น สวนสัตว์ สวนสนุก พิพิธภัณฑ์ ทุ่งนา ป่าเขา การที่นักเรียนมีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติ ได้เรียนรู้จากสถานที่จริงทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ดีทั้งยังช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย จำเจ

4. การจัดให้เด็กเลือกเรียนตามความถนัด ตามที่ทราบกันแล้วว่านักเรียนแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัวต่างกัน หรือมีความแตกต่างระหว่างบุคคลนั่นเอง เมื่อเขาค้นพบความสามารถของตนเอง ที่ซ่อนเร้น ตลอดจนได้รับ โอกาส ความสามารถพิเศษของเขาก็จะปรากฏชัดเจนมากยิ่งขึ้น การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งที่ชอบและถนัด เท่ากับเป็นการส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเด็กเอง ทั้งก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง จังหวะ การกระตุ้นที่เหมาะสมจากครู ก็จะมีกำลังใจที่จะเต็มเต็มความฝันของตนให้สมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จะทำให้เขามีความสุขมากขึ้น สภาพการเรียนในห้องเรียนปัจจุบันยังคงปิดกั้นทั้งพ่อและแม่ ผู้ปกครอง ตลอดจนครูคาดหวังให้เด็กสอบเข้าเรียนต่อ ในมหาวิทยาลัยได้ จึงเน้นแต่เรื่องวิชาสามัญ โดยเฉพาะวิชาที่ใช้ในการสอบ ละเลยไม่สนใจความสามารถทางด้านอื่นของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีแต่ความทุกข์มากยิ่งขึ้นเพราะต้องเรียนในสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ ไม่ถนัด

5. บทเรียนสนุกและแปลกใหม่ การจัดบทเรียนให้มีความสนุกสนาน มีความแปลก มีความใหม่ ทันสมัย มีสาระ ชวนให้ตื่นเต้น จูงใจให้ติดตามตลอดเวลา ไม่อยากขาดเรียน มีการเชื่อมโยงความรู้เก่าไปสู่ความรู้ใหม่ ขณะเดียวกันก็มีสื่อที่เร้าใจ ให้เด็กอยากจะศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง กระตุ้นให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ จุดประกายความอยากรู้ เกิดการรับรู้ จำได้ เกิดความกระจำงในความคิด สร้างจินตนาการ โยงความสัมพันธ์ของสิ่งที่คิดกับประสบการณ์ได้ การจัดบทเรียนคำนึงถึงนักเรียน โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง บทเรียนมีองค์ประกอบที่ทำให้นักเรียนและครูมีความสุขร่วมกัน โดยครูต้องเปิดใจกว้าง พัฒนาตนเองให้ทันเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในปัจจุบันมีครูต้นแบบ ที่คอยให้ความรู้แนะนำอย่างกัลยาณมิตร มีนักเทคโนโลยีทางการศึกษา ผู้ซึ่งรู้และเข้าใจและสามารถสร้างสื่อที่จะทำให้นักเรียนพัฒนาถึงขั้นความรู้หรือปัญญา

6. ครูมีความเมตตา จริงใจและอ่อน โยนต่อเด็กทุกคน โดยทั่วถึง ครู คือ ผู้รำเรียนมาเพื่อจะให้ความรู้แก่นักเรียนด้วยวิธีการอันชาญฉลาดและน่าสนใจ ให้ความเป็นมิตรและให้หลักการ